

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Jasna Živec

**Veterinarska terminologija v terminoloških in
splošnih slovarjih**

Diplomsko delo

Ljubljana, maj 2014

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Jasna Živec

Veterinarska terminologija v terminoloških in splošnih slovarjih

Diplomsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Erika Kržišnik

Somentorica: doc. dr. Mateja Jemec Tomazin

Ljubljana, maj 2014

Zahvala

Zahvaljujem se mentoricama red. prof. dr. Eriki Kržišnik in doc. dr. Mateji Jemec Tomazin, ki sta z veliko nasveti potrpežljivo spremljali moje spoznavanje s terminologijo in me usmerjali, da je nastalo kvalitetno diplomsko delo.

Hvala prijateljem, ki so mi polepšali študentska leta, predvsem Larisi, Marku in Jerneji.

Hvala Aljažu, ki me je priganjal in pri tem vztrajal, dokler ni bila napisana še zadnja beseda diplomskega dela.

Velika zahvala pa gre mojim staršem, ki so potrpežljivo bdeli nad mano in spoštovali moje (včasih ne najboljše) odločitve. Naučili so me, da je treba vsako začeto stvar pripeljati do konca in da je vsak konec tudi nov začetek.

Hvala!

Izvleček

Veterinarska terminologija v terminoloških in splošnih slovarjih

Terminologija je veda, ki se ukvarja s termini kot poimenovanji za specializirane pojme določenega strokovnega področja. Cilj terminološke vede je nedvoumen opis vsakega pojma s terminom. Termini poimenujejo pojme določene stroke.

S pojmi in njihovimi poimenovanji se z namenom izdelave terminografskih priročnikov ukvarja terminografija. Zbira in izbira terminološko gradivo, ki je v rabi na določenem področju, predpisuje terminologijo in zbrane termine predstavi v terminološki zbirki. Na Slovenskem se z izdelavo terminoloških slovarjev ukvarja predvsem Sekcija za terminološke slovarje na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša.

Veterinarska terminologija se je pri nas začela razvijati po 2. svetovni vojni. Leta 1982 je izšel prvi zvezek *Veterinarskega terminološkega slovarja*, ki je izšel v sedmih zvezkih. Leta 2013 je (kot druga izdaja slovarja) izšel slovar v enem zvezku. Vključuje iztočnice tako s področja veterine kot tudi sorodnih področij.

Slovenska veterinarska terminologija ni dobro obdelana, kar se pokaže tudi z velikim številom angleških člankov, ki jih Veterinarska fakulteta uporablja, in z veliko škrbinami na Wikipediji.

V *Veterinarskem terminološkem slovarju* je več determinologiziranih leksemov, ki so iz terminološke rabe prešli v splošnosporazumevalno. Za več iztočnic v terminološkem slovarju ni jasno, zakaj so vanj uvrščene.

Ključne besede:

terminologija, terminografija, termin, terminološki slovar, veterinarska terminologija, splošni slovar, determinologizacija.

Abstract

Veterinary terminology in terminological and general dictionaries

Terminology is a science dealing with technical terms as naming for specialized concepts from a certain professional area. The goal of the terminology is an unambiguous description of every concept using a technical term. The technical terms name the concepts in specific disciplines.

Terminography deals with concepts and their naming with a purpose of building terminography reference books. It collects and selects terminological material, used in a certain professional area, prescribes terminology and presents the chosen technical terms in a terminological collection. In Slovene, the Terminological Section at the Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language deals with preparation of terminological dictionaries.

Veterinary terminology started developing in Slovene after the 2nd World War. In 1982, the first publication of *The Veterinary Terminology Dictionary* was issued, comprised of seven volumes. In 2013, the dictionary was published as a second edition in one volume. It includes entries from the field of veterinary science as well as related fields of science.

Slovene veterinary terminology is not very well discussed, which is also confirmed with a high number of articles in English that the Veterinary Faculty uses and with many Wikipedia stubs covering this field.

The Veterinary Terminological Dictionary includes more determinologised lexemes, which passed from terminological use over to general communicative one. There are also some entries in the dictionary for which it is not clear why they were included in the dictionary.

Key words:

terminology, terminography, technical term, terminology dictionary, veterinary terminology, determinologisation.

Kazalo

Uvod.....	1
1 Terminologija.....	3
1.1 Kaj je terminologija.....	3
1.1.1 Splošna teorija o terminologiji.....	3
1.2 Pojmi.....	5
1.3 Raba terminologije.....	5
1.4 Termini.....	7
1.4.1 Nastanek terminov.....	8
1.4.2 Termin in leksem.....	9
1.4.3 Termin in pojem.....	9
1.5 Položaj slovenske terminologije.....	11
2 Terminološki slovarji.....	12
2.1 Terminografija.....	13
2.2 Primerjava terminološkega in splošnega slovarja.....	14
2.3 Zgradba terminološkega slovarja.....	15
2.3.1 Makrostruktura terminološkega slovarja.....	15
2.3.2 Mikrostruktura terminološkega slovarja.....	15
2.4 Normativnost terminoloških slovarjev.....	16
2.4.1 Terminološki standard.....	16
3 Veterinarska terminologija.....	18
3.1 Razvoj veterinarske terminologije.....	18
3.2 Veterinarski slovarji.....	18
3.2.1 Pregled zvezkov <i>Veterinarskega terminološkega slovarja</i>	19
3.2.2 Slabosti zvezkov <i>Veterinarskega terminološkega slovarja</i>	20
4 Veterinarski terminološki slovar.....	25
4.1 Terminologija, ki jo slovar uporablja.....	26
4.2 Zasnova in zgradba slovarja.....	27
4.2.1 Iztočnice.....	28
4.2.2 Slovarski sestavki.....	28
4.3 Riglerjev <i>Veterinarski anatomski slovar</i> in primerjava z <i>Veterinarskim terminološkim slovarjem</i>	32
5 Pregled <i>Veterinarskega terminološkega slovarja</i>	35
5.1 Merila, ki jih slovar navaja v uvodu.....	35
5.2 Kaj najdemo v slovarju.....	37
5.2.1 Latinščina.....	37

5.2.2	Predstavitev iztočnic po besednih vrstah.....	39
5.2.3	Proste besedne zveze	41
5.3	Iztočnice, vključene v slovar	42
5.3.1	Kakšne iztočnice so v slovarju	43
5.3.2	Dodatek: <i>Nekateri prvi in zadnji deli zloženk, izpeljank, ki se uporabljajo v veterinarstvu</i>	44
5.4	Označevalniki v slovarju	44
5.5	Slabosti slovarja glede na pregledano gradivo	47
6	Primerjava med slovarji.....	50
6.1	Slovenski medicinski slovar	50
6.2	Veliki slovar tujk.....	53
7	Veterinarska terminologija na spletu.....	59
7.1	Članki na Wikipediji	59
8	Determinologizacija	61
8.1	Vrste determinologizacije.....	62
8.2	Determinologizacija na področju veterine.....	63
8.2.1	Veterinarska terminologija in splošni slovarji.....	63
8.2.2	Veterinarska terminologija in korpus Gigaplus.....	66
	Zaključek.....	69
	Povzetek	72
	Viri in literatura.....	73
	Slovarji	75
	Internetne strani.....	76

Uvod

Terminološka veda se ukvarja s termini, ki so nedvoumna poimenovanja za pojme določene stroke. Preučuje, zbira in obdeluje terminologije posameznih strok, preučuje pojme, pojmovne sklepe in razmerja med pojmi, pojme poimenuje z ustreznimi termini in nenazadnje pripravlja in izdaja terminološke priročnike.

Cilj terminološke vede je nedvoumen opis vsakega pojma. Za splošno teorijo o terminologiji je značilno, da posamezne pojme preučuje kot prvine pojmovnega sistema. Sistematično delo poteka v treh stopnjah: raziskovanje trenutne rabe terminologije, izdelava pojmovnega sistema in predstavitev tega sistema v obliki standarda ali slovarja.

Termini so besede ali besedne zveze, ki poimenujejo pojme določenega področja. Nastajajo kot neologizmi ali z jezikovnim prevzemanjem. Glavna razlika med terminom in leksemom je v tem, da termini označujejo le pojme, ki se nanašajo na določeno strokovno področje in so enopomenski (uveljavljeno je pravilo en pojem – en termin).

Slovenska terminologija je zaradi tujejezičnega vpliva, ki je s hitrim razvojem tehnike vse večji, ogrožena, vendar vse kaže na to, da se Slovenci zavedamo pomembnosti lastne terminologije (izhaja veliko število terminoloških slovarjev). Z izdelavo terminoloških slovarjev se pri nas ukvarjajo predvsem v Sekciji za terminološke slovarje na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša.

S pojmi in njihovimi poimenovanji z namenom izdelave priročnikov se ukvarja terminografija. Zadnja leta se kaže vse večja potreba po dvo- ali večjezičnih slovarjih. Pri terminografskem delu je pomembno sodelovanje med terminologom in področnim strokovnjakom.

Razlika med terminološkim in splošnim slovarjem je predvsem v tem, da terminologi najprej izdelajo pojmovni sistem stroke, nato pojmom pripišejo izrazno obliko, leksikografi pa izhajajo iz seznama besed, ki predstavlja iztočnice slovarja. V splošnem slovarju najdemo celotno leksiko nekega jezika, v terminoloških pa del leksike, vezan na eno ali več strok.

Slovenska veterinarska terminologija se je pri nas začela razvijati po 2. svetovni vojni. Pred *Veterinarskim terminološkim slovarjem*, ki je po zvezkih izhajal med letoma 1982 in 2006, je edini strokovni slovar s področja veterine še Riglerjev *Veterinarski anatomski slovar* iz leta

1985. Gre za dvojezični, slovensko-latinski slovar, medtem ko je *Veterinarski terminološki slovar*, ki je v obliki celovitega slovarja izšel leta 2013, enojezični (normativno razlagalni slovar).¹

Veterinarski terminološki slovar vključuje tako iztočnice s področja veterine kot tudi iztočnice s sorodnih področij. Eno pomembnejših načel pri oblikovanju slovarja je bilo gojiti in uporabljati strokovno izrazje v slovenščini. Avtorica je tako več terminov prevajala in jih podomačevala. Ali to res doprinese k terminologiji določenega področja, bo pokazala raba terminov.

V primerjavi *Veterinarskega terminološkega slovarja* s *Slovenskim medicinskim slovarjem* se izkaže, da je veliko iztočnic iz medicinskega slovarja vključenih tudi v veterinarski slovar. Razlage iztočnic se med slovarjema ne podvajajo, so si pa precej podobne – veterina in medicina sta sorodni vedi, vendar prva preučuje živali, druga pa ljudi.

Nekatere iztočnice iz veterinarskega slovarja so tudi v slovarju tujk. V *Velikem slovarju tujk* je le malo iztočnic označenih, da izhajajo s področja veterine,² sovpadajo pa iztočnice s področja medicine, kemije in drugih sorodnih področij.

Koliko je področje veterine obdelano, se dobro pokaže na spletu. Po brskanju po spletni strani Veterinarske fakultete v Ljubljani, po študentskem zborniku in ostalih spletnih straneh se pokaže, da je večina strokovne literature v angleščini. Spletna enciklopedija Wikipedija ne vsebuje veliko člankov s področja veterine, veliko je skrbin in v primerjavi s sorodnimi vedami, ki imajo svoje kategorije na Wikipediji, npr. medicino, je področje veterine zelo slabo obdelano. To lahko pripišemo tudi manjšemu številu študentov veterine v primerjavi s številom študentov medicine.

Determinologizacija je pojav, ko termin preide iz strokovnih in znanstvenih besedil v besedila za širšo javnost – torej se termin začne pojavljati v množičnih medijih in ločnica med terminologijo in splošno leksiko je zabrisana. Tudi na področju veterine obstajajo determinologizirani leksemi, ki jih vključuje tudi terminološki slovar.

¹ Kljub temu, da gre za enojezični slovar, vseeno vključuje tudi latinske iztočnice (o tem bom več pisala v nadaljevanju diplomskega dela).

² To gre pripisati temu, da je veterinarski slovar postal projekt Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša šele pred leti, prej pa je šlo za zasebno sodelovanje (najprej je izšel *Slovenski medicinski slovar*, potem *Veliki slovar tujk* in nazadnje *Veterinarski terminološki slovar*).

1 Terminologija

1.1 Kaj je terminologija

V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* je terminologija opredeljena kot celota izrazov neke stroke, panoge – strokovno izrazje, izrazoslovje, in kot veda o strokovnih izrazih jezika.

Izraz terminologija se torej uporablja tako za strokovno izrazje kot tudi vedo. Terminološka veda se ukvarja s preučevanjem in urejanjem izrazja posameznih strokovnih področij.

»Terminološka veda se ukvarja s termini kot poimenovanji za specializirane pojme določenega strokovnega področja. Pojmi niso le predmetnosti določenega področja, ampak tudi procesi, lastnosti, dejavnosti ali načini (Vintar 2008: 18).«

Naloge terminološke vede so: preučevanje, zbiranje in obdelava terminologij posameznih strok, preučevanje pojmov, pojmovnih sklepov in razmerij ter njihovo poimenovanje z ustreznimi termini, preučevanje in usklajevanje poimenovanj v večjezikovnem kontekstu ter priprava in izdajanje terminoloških priročnikov (Vintar 2008: 18).

»Terminologija je pomemben del besednega zaklada, ki med drugim odraža dogajanja v določeni družbi, življenje neke skupnosti v celoti, suverenost narodnega jezika in naroda kot takega (Humar 2004: 20).«

1.1.1 Splošna teorija o terminologiji

Načela splošne teorije o terminologiji so močno zaznamovala terminološko vedo in vplivala na terminološko prakso. Začetnik splošne teorije je bil Eugen Wüster, ki se je v doktorski disertaciji ukvarjal s sistematizacijo elektrotehniške terminologije (doktoriral je leta 1931). Na osnovi njegovega dela je kasneje nastala splošna teorija o terminologiji. Njegove ideje so navdušile številne znanstvenike in začela se je oblikovati dunajska šola terminologije.³

³ »Leta 1971 je bil na Dunaju ustanovljen Infoterm (*International Information Centre for Terminology*), organizacija, ki skrbi za aktivnosti, povezane s terminologijo, v teoretičnem in metodološkem smislu pa temelji na načelih dunajske šole terminologije (Žagar Karer 2011: 15).«

Cilj terminološke vede je nedvoumen opis vsakega pojma. Pojem ima v dunajski šoli terminologije osrednje mesto – je miselna prvina in obstaja neodvisno od termina; najprej obstaja pojem, potem mu je pripisan termin.

»Za splošno teorijo o terminologiji je značilno, da posameznih pojmov ne preučuje izolirano, ampak kot prvine pojmovnega sistema, ki so razvrščene na podlagi natančnega študija značilnosti pojma in tako odkrivajo obstoječa razmerja med njimi. Da je pojem lahko uvrščen v pojmovni sistem, je potreben njegov natančen opis, ta pa je možen le na podlagi primerjave značilnosti. Ena od glavnih zahtev je enopomenskost, kar pomeni, da velja pravilo en pojem – en termin. Terminolog se s termini ukvarja s sinhronega vidika, pomenski razvoj terminov ga ne zanima. Pisna oblika termina ima prednost pred govorno (Žagar Karer 2011: 15).«

Splošna teorija o terminologiji največ pozornosti posveča praktičnim terminografskim metodam. Ločuje deskriptivno terminologijo, ki popisuje že obstoječo terminologijo ne glede na obstoj pojmovnega sistema in povezav znotraj njega, in preskriptivno terminologijo, ki uporablja standardna terminološka načela, po katerih skupina strokovnjakov preišljeno ustvarja terminologijo.

Sistematično delo poteka v treh stopnjah: raziskovanje trenutne rabe terminologije, izdelava novega pojmovnega sistema (upoštevajoč tudi trenutno stanje) in predstavitev novega sistema v obliki standarda ali slovarja.

Splošna teorija o terminologiji velja za najbolj sistematičen in koherenten teoretični pristop k terminologiji. Vseeno je bila velikokrat kritizirana. Nekaj kritik: nejasni opisni aparat splošne teorije o terminologiji (definiranje pojmov in pojmovnih struktur glede na logično objektivistično tradicijo) in njeni praktični cilji (določitev metod za standardizacijo rabe terminov); opredelitev strokovnega področja je poljubna in odvisna od posameznega terminološkega projekta; pojmi pogosto niso natančno definirani in jasni, obstajajo tudi dokazi, da pojmi niso neodvisni od posameznega jezika; modeli, ki jih uveljavlja splošna teorija o terminologiji, so primerni za termine, ki označujejo konkretne objekte, lokacije ipd., ne pa tudi za termine, ki označujejo dejavnosti, lastnosti, razmerja itd.; terminološki opisi pogosteje kot na onomaziološkem pristopu temeljijo na semaziološkem pristopu, saj zbirajo podatke v specializiranih korpusih in nato analizirajo pomen izluščenih terminov; termini niso neodvisni od sobesedila, mnoge je treba opisati glede na njihovo vlogo v posameznem besedilu; veliko terminov je večpomenskih (Žagar Karer 2011: 16).

1.2 Pojmi

Pripadniki dunajske šole terminologije pogosto opozarjajo, da bi vsako terminološko delo moralo temeljiti na pojmih in ne na terminih, saj so termini le jezikovno poimenovanje pojmov – za razumevanje terminološkega dela so bistveni pojmi. Pojem je po definiciji iz *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* miselna tvorba, določena z bistvenimi lastnostmi, značilnostmi konkretnega ali abstraktnega predmeta, predmetov. Pojem je torej sestavina mišljenja, mentalni konstrukt, ki predstavlja razred posameznih objektov v resničnem svetu (Žagar Karer 2011: 27).

Pojmovni svet stroke tvorijo pojmi, ki so povezani z drugimi pojmi. Pojmi niso izolirane enote, ampak prvine, ki gradijo del specializiranega jezikovnega sistema. Sestavljeni so iz množice značilnosti in med seboj se razlikujejo po tem, da imajo različne značilnosti – dober opis pojma mora zato vsebovati razločevalne lastnosti; glede na relevantnost so bistvene značilnosti za opis nujne, dopolnjevalne pa ne.

Bolj kot pomen termina je bistven pojem, ki obstaja neodvisno od njega. Za lekseme je značilno, da lahko imajo več pomenov, v terminologiji pa se teži k temu, da ima en pojem kot abstraktna miselna enota le en pomen.

»Terminologija je [...] del leksike jezika, pri čemer gre za posebno plast jezika, ki ima svoje značilnosti. [...] Prav zaradi človekovega zavestnega sodelovanja pri poimenovalnem procesu so se izoblikovale posebne zahteve, ki naj bi jim termin ustrezal. Ena od pomembnejših je recimo težnja po enopomenskosti (Žagar 2005: 36).«

Mojca Žagar Karer (2011: 30) piše o tem, da pojmi (in termini kot njihove jezikovne reprezentacije) gradijo del specializiranega jezikovnega sistema in se pojavljajo v konkretnih okoljih, ki ustrezajo posameznim strokovnim področjem. Pojmi so povezani z drugimi pojmi, s katerimi tvorijo pojmovni sistem stroke.

1.3 Raba terminologije

Obstaja veliko različnih pristopov k terminologiji. Množici različnih pristopov so (glede na uporabnika) skupni štirje vidiki. Terminologija je (Žagar Karer 2011: 16–17):

- za jezikoslovce del besedišča, ki je definiran s področjem rabe in pragmatično rabo;
- za področne strokovnjake formalni odraz pojmovne organizacije strokovnega področja in nujen medij za izražanje in strokovno sporazumevanje;
- za končne uporabnike zbirka uporabnih, praktičnosporazumevalnih enot, katerih primernost se presoja glede na ekonomičnost, natančnost in ustreznost;
- za tiste, ki se ukvarjajo z jezikovno politiko, jezikovno področje, ki zahteva intervencijo, da bi zagotovili njeno uporabnost, preživetje in kontinuiteto kot sredstvo za izražanje v času modernizacije.

Glede na te vidike se izoblikujeta dve glavni skupini uporabnikov (Žagar Karer 2011: 17): uporabniki, ki terminologijo uporabljajo za posredno in neposredno sporazumevanje, in terminologi, ki skrbijo za lažje strokovno sporazumevanje, sestavljajo terminološke slovarje, svetujejo ... Za prvo skupino je terminologija sredstvo za sporazumevanje, za drugo pa cilj dela (terminologi, prevajalci strokovnih besedil).

Špela Vintar (2008: 46) opredeli štiri vrste uporabnikov terminologije: strokovnjake, dokumentaliste, prevajalce in terminologe.⁴

»Za terminološko delo bi bilo idealno, da bi imel strokovnjak poleg strokovne izobrazbe še jezikovno oz. da bi jezikoslovec pridobil ustrezno izobrazbo s področja, s katerim se ukvarja. Ker pa to največkrat ni mogoče, v praksi terminologija pogosto nastaja s sodelovanjem področnih strokovnjakov in terminologov (Žagar Karer 2011: 17).«

Nataša Logar Berginc v članku o splošnih in terminoloških slovarjih (2009) naredi analizo uvodov v pet terminoloških slovarjev in ugotavlja, da v nobenem uvodu niso omenjeni jezikoslovci (npr. prevajalci) kot končni uporabniki slovarja. V vseh petih slovarjih je navedeno, da so namenjeni področnim strokovnjakom in študentom, dva od slovarjev pa navajata tudi najširšo skupino uporabnikov (»drugi«). Iz tega avtorica članka sklepa, da se terminološki slovarji pišejo za strokovno poučene ljudi (ki imajo vsaj diplomu z izbranega področja), ki stroko dobro poznajo, so po njej razgledani in v njej lahko tudi ustvarjajo novo znanje. Ker v literaturi ni podatkov o tem, kdo in zakaj poseže po terminoloških slovarjih, avtorica meni, da bi bilo priporočljivo zbrati take podatke. Predlaga dva načina: z vprašalniki bi od uporabnikov dobili vrednotenje že obstoječih slovarjev, pri načrtovanih slovarjih pa bi

⁴ Strokovnjaki so tisti ki rabijo strokovno izrazje pri svojem delu (za sporočanje strokovnih vsebin). Izraz dokumentalisti vključuje z bibliotekarstvom in arhiviranjem povezano dejavnost označevanja dokumentov s ključnimi besedami ali klasifikatorji. Prevajalci se s strokovnim izrazjem srečujejo pri prevajanju, terminologi pa predvsem zbirajo in vrednotijo strokovno izrazje za namen terminografskih del in tudi soodločajo pri oblikovanju izrazja.

pred dokončnim oblikovanjem zasnove naslovnike vprašali o razlogih za uporabo slovarja in situacijah, v katerih slovar uporabljajo. S tem bi pridobili sliko o končnih uporabnikih slovarja, ki mogoče niso samo področni strokovnjaki, ugotovili bi, da v terminološke slovarje večkrat posežejo tudi prevajalci in lektorji ali laiki, ki v slovarju ne najdejo iskane informacije in je tako lahko slovar deloma zamujena priložnost.

1.4 Termini

Tako terminologija kot leksikologija se ukvarjata z besedami. Med njima je nekaj razlik, zaradi katerih ju lahko razlikujemo. Najpomembnejša razlika je med terminom in leksemom.

Termin je v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* opredeljen kot beseda, besedna zveza, ki poimenuje pojme določene stroke, panoge, strokovni izraz.

Termine je mogoče opredeliti s formalnega, semantičnega in funkcionalnega vidika (po T. Cabré povzema Žagar Karer 2011: 34):

- formalno: termini so fonološke enote, ki so lahko artikulirane fonetično in predstavljene grafično, njihova notranja struktura je sestavljena iz morfemov;
- semantično: termini so enote, ki se nanašajo na objekte v resničnem svetu in imajo pomen, ki ga je mogoče opisati kot niz razločevalnih značilnosti;
- funkcionalno: termini so enote, ki zahtevajo določeno jezikovno okolje in so v strokovnem sporazumevanju pogosto kombinirani z drugimi termini.

Lastnosti, ki bistveno opisujejo terminologijo, so (Žagar Karer 2011: 34): ustaljenost (omogoča trdnost terminološkega sistema), jezikovnosistemska ustreznost (omogoča vključitev termina v sistem jezika kot celote) in gospodarnost (prednost daje krajšim oz. enobesednim terminom).

Termin je neodvisen od besedilnih in pragmatičnih okoliščin, ne more izražati konotativnega pomena, je mednaroden in pomensko predvidljiv (v praksi termini ne izpolnjujejo vseh zahtev).

Strokovnjaki naj bi se držali 9 splošnih terminoloških načel:⁵

- domači termini imajo prednost pred tujimi,
- termini latinsko-grškega izvora imajo prednost pred prevzetimi iz sodobnih jezikov,
- prednost ima v stroki bolj sprejet termin,
- termin mora biti jezikovnosistemskega ustrezen,
- krajši termin ima prednost pred daljšim,
- prednost ima tisti termin, iz katerega je mogoče delati tvorjenke,
- izogibati se je treba večpomenskosti termina,
- termina ni dovoljeno zamenjati brez dobrega razloga,
- prednost ima termin, ki ustreza pojmovnemu sistemu stroke.

1.4.1 Nastanek terminov

Termini lahko nastanejo kot neologizmi, ko praznino v jeziku zapolni nov izraz, ki prej v jeziku ni obstajal, ali z znotraj- in zunajjezikovnim prevzemanjem (Žagar Karer 2011: 38).

- Pri znotrajjezikovnem prevzemanju so vir leksemi splošnega jezika (terminologizacija) ali termini drugih (navadno sorodnih) strok, ki se nato redefinirajo (reterminologizacija). Mogoče je tudi diahrono prevzemanje, ko se kak zastareli izraz na novo opomeni kot termin, in prevzemanje iz drugih socialnih in funkcijskih zvrsti (zlasti žargonski izrazi in narečni termini, ki se lahko vključijo v terminologijo določenih strok).
- Pri zunajjezikovnem prevzemanju ločimo prevzemanje iz sodobnih jezikov in prevzemanje iz klasične grščine in latinščine (jezika veljata za prestižna, gre za mrtva jezika, zato se jezik prejemnik ne počuti ogroženega).

Najbolj produktiven terminotvorni proces pa je prevzemanje iz sodobnih jezikov, npr. kalkiranje (dobesedni prevod (po morfemih) tujejezičnega termina). S kalkiranjem naj bi v lastni jezik vnašali tuje videnje sveta, zato je odnos do kalkiranja med jezikoslovci pogosto odklonilen. Špela Vintar (2008: 55) pravi, da je kalkiranje pogost način tvorjenja slovenskih

⁵ O tem pišeta: Lana Hudeček, Milica Mihaljević: Načela normiranja hrvatskih naziva s primjerima iz medicinskega nazivlja. Terminologija in sodobna terminografija (ur. Nina Ledinek, Mojca Žagar Karer, Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2009. 97–110.

terminov na področju računalništva in informatike in le redko se izkaže, da bi proizvajalo pomensko nejasne ali zgrešene rešitve.

»Hiter razvoj znanosti in informacijskih tehnologij prinaša vse več terminov iz sodobnih jezikov, sploh angleščine. [...] Največ novih terminov prinese znanstveni in tehnološki razvoj (nov pojem → nov termin) (Žagar Karer 2011: 39).«

1.4.2 Termin in leksem

Mojca Žagar Karer (2011: 32) pravi, da se z jezikoslovnega vidika termini ne razlikujejo od splošnih leksemov. Najpomembnejša razlika med termini in leksemi je v tem, da termini označujejo le pojme, ki se nanašajo na določeno strokovno področje. Besednovrstno so termini večinoma samostalniki in samostalniške besedne zveze, lahko so pa tudi glagoli, pridevniki, prislovi. Za razliko od drugih leksemov so termini enopomenski. Včasih se od drugih leksemov ločijo že po obliki in zgradbi (lahko vsebujejo numerične znake, simbole ipd., pogosti so tudi kratični termini).

Podlaga za standardizacijo v terminologiji je pisna oblika (v splošnem jeziku pa je primaren govorni jezik). V govornem jeziku so termini rabljeni manj sistematično in natančno, več je sopomenk. Zaradi primarnosti pisnega jezika je v terminologiji pogosto spregledano žargonsko izražanje, ki pa ga kljub temu najdemo v terminoloških slovarjih (navadno je označeno z označevalnikom *žarg.* ali *strok. pog./nestrok. pog.*).

1.4.3 Termin in pojem

Z razmerjem med pojmom in terminom se je veliko ukvarjala dunajska šola terminologije. Prav ta je uveljavila pravilo en pojem – en termin. Termin naj bi bil enopomenski, čeprav ni vedno tako (večpomenskost znotraj enega strokovnega področja se lahko uporablja, dokler ne preprečuje razumljivosti, jasnosti in pomenske natančnosti oz. če je ločljivost med različnimi pomeni tako velika, da ne ovira sporazumevanja).

Sopomenskost (sinonimija) je pojav, ko za en pojem obstaja več terminov – gre za različna poimenovanja istega pojma (vzporedna poimenovanja). Znotraj enega področja se sopomenke lahko pojavljajo le kot dvojnice (v smislu tuje : domače), kar je posledica težnje jezikovne

politike po oblikovanju nacionalne terminologije. Sopomenskost v terminologiji ni funkcionalna, zato jo je smiselno preprečevati oz. odpravljati.

Kako je s sinonimijo v slovenskih terminoloških slovarjih, je v članku pisala Marjeta Humar (2009: 75). »Sinonimi v terminologiji niso zaželeni, ker zmanjšujejo možnost enournega sporazumevanja, vendar so pogosti. Navajajo jih slovenski terminološki slovarji od Cigaletove *Znanstvene terminologije* (1880) naprej.« V članku je avtorica preučevala vrste sinonimov, torej razmerje med dvema različnima leksemoma z enakim pomenom in istim denotatom, v treh slovarjih (meteorološki, medicinski in čebelarski terminološki slovar). Z raziskavo je prišla do naslednjih zaključkov:

- sinonimija v terminologiji ni redek pojav, vendar slovarji najpogosteje vodijo uporabnika k rabi enega izraza (tako naj bi se uveljavilo načelo en pojem – en termin);
- v sinonimnem razmerju sta večinoma dva termina, redko več;
- termina v sinonimnem paru se razlikujeta glede na izvor, izražene pomenske sestavine in zgradbo leksema glede na število besed in vrsto besedne zveze;
- termini tujega izvora so navadno prilagojeni slovenščini, redkeje so v citatni ali polcitatni obliki;
- v pregledanih terminoloških slovarjih (še) ni bilo opaziti vpliva angleščine.⁶

Podanih je tudi nekaj napotkov, na kaj bi morali avtorji terminoloških slovarjev paziti, npr.: morali bi se izogibati izkazovanju poimenovanj, ki so sinonimi samo v istem besedilu ali istem sporazumevalnem položaju (navadno strokovnem (po)govornem); odsvetuje preveč enakovrednih sinonimov (s stališča ureditve izrazja); razlage sinonimov morajo biti enake ...⁷

⁶ M. Humar je prišla do teh ugotovitev s primerjavo treh slovarjev, ki so izšli v letih 1990 (meteorološki), 2002 (medicinski) in 2008 (čebelarski). Slovarji so stari in sestavljali so jih v terminoloških komisijah, katerih člani so bili redko mlajši od 60 let. O (ne)vplivu angleščine avtorica članka sklepa iz pregleda meteorološkega slovarja, zato na podlagi tega težko govorimo o (ne)vplivu angleščine na sodobno terminologijo.

⁷ Več o tem v članku Marjete Humar: *Sinonimija v slovenskih terminoloških izrazih v: Terminologija in sodobna terminografija*, str. 75–95.

1.5 Položaj slovenske terminologije

Z globalizacijo, predvsem s hitrim razvojem tehnike (predvsem spleta), je širjenje informacij postalo hitrejše. To posledično prinaša veliko anglo-ameriškega izrazja in ostalega tujejezičnega izrazja, kar ima vpliv na majhne jezikovne skupnosti, kot je tudi slovenska. Tako je pri izrazju strok, ki so se v zadnjem času hitro razvijale, bilo pomembno vprašanje, ali razvijati lastno terminologijo ali se prilagoditi z uporabo mednarodnih (v največji meri angleških) terminov. Slovenci se zavedamo pomembnosti lastne terminologije (kar se kaže v velikem številu terminoloških slovarjev, tudi večjezičnih). Urejen poimenovalni sistem je za stroko zelo pomemben – tako lahko posreduje znanje in razvija nova spoznanja.⁸

Ljudmila Bokal v članku *Znamenja angleščine kot globalnega jezika v slovenščini, še posebej s stališča terminologije* potrjuje vsem znano dejstvo, da je vpliv angleščine v slovenščini velik in poudarja, da mora to slovenščini prinašati nove spodbude, predvsem pa mora oživljati in vzdrževati njene besedotvorne in funkcijskozvrstne zmožnosti.⁹

Za slovensko terminologijo je dobro poskrbljeno, kar je razvidno iz možnosti strokovnega sporazumevanja znotraj že uveljavljenih in razvijajočih se strok ter v velikem številu slovarjev. Z njo se ukvarjajo Sekcija za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Slovenski inštitut za standarde, Urad za evropske zadeve in nekatere druge ustanove, združenja in posamezniki. Največ slovenske terminologije zunaj strok danes nastaja med prevajalci v evropskih ustanovah, ki se redno posvetujejo z Inštitutom za slovenski jezik Frana Ramovša.

⁸ Povzeto po M. Humar: *Stanje in vloga slovenske terminologije in terminografije*.

⁹ Zbornik prispevkov s simpozija *Terminologija v času globalizacije* je iz leta 2004 (simpozij je potekal leta 2003). Tudi danes, po desetih letih od izida zbornika, se večkrat (ali še pogosteje) govori, da bo globalni jezik pospešil izginotje manjših jezikov ali jih naredil nepotrebne.

2 Terminološki slovarji

Jezikovni priročniki vedno nastajajo na podlagi konkretnega in aktualnega jezikovnega gradiva. V zadnjih desetletjih postajajo najprimernejši jezikovni vir elektronski jezikovni korpusi.

Na Slovenskem se z izdelavo terminoloških slovarjev ukvarjajo v Sekciji za terminološke slovarje na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša. Sekcija skrbi za sodobno slovensko terminologijo različnih področij: izdeluje terminološke slovarje in raziskuje terminološko vedo, zadnja leta pa se ukvarja tudi s terminološkim svetovanjem. Slovarsko delo vodi terminograf, ki ves čas sodeluje s področnimi strokovnjaki. Na Sekciji poteka terminografsko delo tako: delo se začne z izdelavo geslovnika, ki nastane na podlagi strokovnih besedil. Ko je geslovník izoblikovan, se začne redakcija – celostno oblikovanje slovarskih sestavkov. Definicijo termina prispevajo področni strokovnjaki, ki prispevajo tudi tujejezične ustreznike (poiščejo uveljavljene tujejezične termine za pojme posameznih področij). Za jezikovnosistemsko ustreznost skrbi terminograf, ki tudi opozarja na pojmovne nedoslednosti definicij in skrbi za koherentnost terminološkega sistema. Pred izidom slovarja terminograf in področni strokovnjak opravita še usklajevalni pregled. Delo se zaključi s tiskano oz. elektronsko izdajo. Po tem se skrbi za kontinuiran razvoj terminologije posameznega področja tako, da se sproti beležijo popravki, dopolnila, ki so upoštevani v naslednjih objavah slovarjev.¹⁰ V zadnjih letih je pri založbi ZRC SAZU izšlo več obsežnih terminoloških del, v zadnjih treh letih:

- *Farmaceutski terminološki slovar*, 2011,
- *Botanični terminološki slovar*, 2011,
- *Slovenski smučarski slovar*, 2011,
- *Veterinarski terminološki slovar*, 2013.

V tem času nastajajo še terminološki slovarji s področij agronomije, avtomatike, farmacije, glasbil, gradbeniške konstrukcije, likovne umetnosti, prava, tehnike, tiflopedagogike, uporabne umetnosti, urbanizma in živinoreje.

Marjeta Humar (2004: 23) pravi, da se Slovenci zavedamo pomembnosti terminologije, saj imamo veliko število terminoloških slovarjev, izšlo je tudi veliko večjezičnih slovarjev, ki

¹⁰ Povzeto po: <http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce#v> (26. 3. 2014).

omogočajo mednarodno komuniciranje, slovarji za potrebe slovenske manjšine pa nastajajo tudi v zamejstvu.

»Terminološki slovarji imajo različne vloge (Humar 2004: 23):

- so atributi [...] razvitih strok ob šolstvu in učbenikih – taki slovarji so navadno razlagalni in normativni, vsebujejo tudi tuje ustreznike;
- omogočajo strokovno in jezikovno ustrezno komunikacijo;
- predlagajo slovensko izrazje za nove predmete in pojme (hitro) razvijajočih ali novonastajajočih strok – navadno prevodni, tj. nerazlagalni;
- odražajo duha in kulturo naroda, če so izdelani na domačem gradivu;
- odražajo politične tendence (angleško-slovenski slovar *100 besed za enakost* – slovar izrazov o enakosti žensk in moških) ipd.«

2.1 Terminografija

Terminografija se ukvarja s pojmi in njihovimi poimenovanji z namenom izdelave terminografskih priročnikov. Terminografija zbira in izbira terminološko gradivo, opisuje terminologijo, ki je trenutno v rabi na določenem področju, predpisuje terminologijo za določeno področje (svetuje prednostne termine) in zbrane in obdelane termine predstavi v terminološki zbirki (Vintar 2008: 59).

Končni cilj terminografije je izdaja terminološke zbirke (ne glede ali gre za obsežen terminološki slovar ali glosarček pri prevajanju določenega projekta).

Zadnja leta je potreba po dvo- ali večjezičnih slovarjih vse večja – namen ni tvorjenje tujejezičnega strokovnega besedila, temveč slediti aktualnemu stanju na področju strokovnega izrazja in ga vzporejati s slovenskimi strokovnimi dognanji in izraznimi možnostmi. »Potreba po slovenskem terminološkem poimenovanju ostaja živa in v sorazmerju s potrebo po prenašanju in spremljanju znanstvenih dognanj, ki ne nastajajo v slovenskem jeziku (Gantar 2004: 170).«

Mateja Jemec Tomazin in Mojca Žagar Karer v članku *Prav(n)a terminologija* poudarjata pomembnost sodelovanja med terminologom in strokovnjakom, ki je odgovoren za strokovno ustreznost definicij in razmerij med termini, ki jih nakazuje slovar – le tako se lahko oblikuje

uporaben priročnik. V članku priporočata tudi stalno obliko terminološkega svetovanja¹¹ oz. sodelovanja in da bi rezultate sprti vključevali v splošno dostopen terminološki portal.

Kot pravi Cvetana Tavzes (2004: 59), je delo leksikografa terminologa vse bolj organizacijsko, usklajevalno, posvetovalno, na meji med čisto slovaropisnim, tehničnim delom in umetnostjo ustvarjanja. Strokovni slovarji naj bi zadostili zahtevam sodobnosti. Nastajati bi morali krajši čas, področja ne bi smela biti preobširna, upoštevati bi bilo treba vsako novost in jo sprti vnesti v skupni korpus ter jo upoštevati na vseh sorodnih področjih. Terminograf mora zato sodelovati s skupino strokovnjakov s področja, ki ga želi slovar predstaviti, in ti strokovnjaki so odgovorni za strokovno pravilnost razlag in tujejezičnih ustreznikov.

2.2 Primerjava terminološkega in splošnega slovarja

Terminološki pristop za razliko od leksikološkega, ki je praviloma deskriptivni, zagovarja usklajeno nastajanje in razvoj terminologije. Ukvarja se s pojmi, poimenovanje pojma s terminom pa je sekundarnega pomena – najprej je obstajal pojem, šele nato termin (leksikografi pa nasprotno vedno izhajajo iz besede, ki ji pripišejo pomen).

Leksikografi izhajajo iz seznama besed (geslovnika), ki predstavlja iztočnice slovarja, in potem besedam dodajo pomenski opis. Terminografi najprej izdelajo pojmovni sistem stroke, v katerem so pojmi medsebojno povezani, nato pa pojmom pripišejo izrazno obliko, ki jih označuje na jezikovni ravni. Zanima jih izključno sinhroni vidik.

Iztočnice v splošnih slovarjih so opisane glede na rabo v sobesedilu, v terminoloških slovarjih pa to načeloma ni potrebno, saj termin ni odvisen od sobesedila. V splošnih slovarjih najdemo celotno leksiko nekega jezika, v terminoloških pa del leksike, ki je vezan na eno ali več strok. Terminološki slovarji so večkrat urejeni tematsko in ne abecedno (Žagar Karer 2011: 46).

¹¹ O terminološkem svetovanju piše Mojca Žagar Karer v članku *Terminološko svetovanje med teorijo in prakso*. Terminološko svetovanje poteka na različnih ravneh (jezikovni kotički v strokovnih revijah (Pravna praksa), spletni jezikovni portali (ŠUSS), sistemi pomoči za prevajalce in tudi z vprašanji strokovnjakov po telefonu ali elektronski pošti, pri lektoriranju, mentorskem delu itd.).

2.3 Zgradba terminološkega slovarja

Glede na to, komu je slovar namenjen in katere funkcije naj bi izpolnjeval, se terminografi odločijo, kateri tip slovarja bodo oblikovali – to vpliva na izbor gradivne osnove za slovar, na izbor terminov, ki bodo vanj vključeni, in na vrsto in količino podatkov v slovarskem sestavku.

Struktura slovarja se deli na makro- in mikrostrukturo. »Makrostruktura določa, kako so posamezne sestavine povezane v slovar, pri čemer je pomemben predvsem način razvrščanja iztočnic (abecedno/tematsko), mikrostruktura pa določa zgradbo slovarskih sestavkov, torej katere prvine so v slovarskih sestavkih prikazane in v kakšnem zaporedju (Žagar Karer 2011: 47).«

2.3.1 Makrostruktura terminološkega slovarja

Makrostruktura terminološkega slovarja je celota vseh slovarskih sestavkov. V slovenskem prostoru so ti ponavadi urejeni po abecednem vrstnem redu, čeprav naj bi bila za terminologijo bolj značilna tematska ureditev (Žagar Karer 2011: 47).

Pomembno je, da se uporabnik slovarja pred uporabo slovarja v uvodu seznanji z zgradbo slovarja in tipom informacij, ki jih nudi. V uvodu naj bi bilo zapisano tudi, katera besedila so bila uporabljena za izdelavo slovarja in katera strokovna literatura je bila upoštevana.

2.3.2 Mikrostruktura terminološkega slovarja

Mikrostruktura terminološkega slovarja je zgradba slovarskih sestavkov. Slovarski sestavki so oblikovani glede na to, komu je slovar namenjen in kakšne funkcije bo izpolnjeval (glede na to se naredi izbor sestavin, ki jih bo slovarski sestavek vseboval).

Sestavine mikrostrukture so npr. slovnčni podatki, izgovorjava, podatki o rabi, tujejezični ustrezniki, strokovni označevalniki, kazalke, razmerni izrazi, navedba vira definicije ... Ni nujno, da vsak slovar vsebuje vse sestavine – vključeval naj bi tiste, ki so nujni, da bo

uporabnik dobil dovolj informacij o iskanem pojmu. Mikrostruktura je odvisna od zasnove slovarja in iz nje je mogoče razbrati tudi posebnosti obravnavane stroke.

2.4 Normativnost terminoloških slovarjev

Predpisovalni pristop je ena od bolj prepoznavnih značilnosti terminološke vede.

»Terminolog (najbolje skupaj s skupino strokovnjakov) terminologijo popisuje in opisuje, a tudi predpisuje, tj. določa, kateri pojem je oz. bo povezan s katero obliko. Po potrebi tvori nove termine, predvsem pa med že obstoječimi termini izbere najustreznejšega in tako usmerja rabo (Žagar Karer 2011: 50).«

2.4.1 Terminološki standard

»Standardizacija je dejavnost vzpostavljanja usklajenih pravil in določil za ponavljajočo se rabo, da se doseže optimalna stopnja urejenosti na nekem področju (Vintar 2008: 71).«

Na Slovenskem koordinira standardizacijsko dejavnost na nacionalni ravni Slovenski inštitut za standardizacijo (SIST)¹². Prek ISO/TC 37¹³ je terminologija kot veda, ki se ukvarja s teorijo pojmovnih sistemov in z izraznimi predstavitvami pojmovnega sveta, postavila terminološka načela in metode, ki so podlaga za izdelavo terminoloških standardov (slovarjev) in njihovo elektronizacijo. Terminološki standardi vključujejo izrazje, usklajeno na široki mednarodni ravni, in prispevajo k poenoteni rabi.¹⁴

»Evropska unija je standardizacijo izrazja opredelila kot resen problem, predvsem za majhne države, kamor sodi tudi Slovenija. Reševanje problemov, povezanih z izrazjem, je v okviru številnih evropskih projektov postavila precej v ospredje (Hočevar, Kralj 2004: 202).«

¹² Uradna stran SIST-a: <http://www.sist.si/> (2. 4. 2014). O Slovenskem inštitutu za standardizacijo pišejo tudi na spletni strani ISA: http://www.iso.org/iso/home/about/iso_members/iso_member_body.htm?member_id=299538 (2. 4. 2014).

¹³ ISO je mednarodna organizacija za standardizacijo, TC 37 pa tehnični odbor »Terminologija – Načela in koordinacija«. Ta tehnični odbor pripravlja mednarodne standarde, ki so splošni in temeljni (dajejo smernice, navodila, pravila za vodenje izrazoslovja in se ne nanašajo na posamezna strokovna področja).

¹⁴ Povzeto po: Hočevar, Kralj 2004: 201.

Cilj standardizacije so enotno oblikovani terminološki standardi s strokovnim izrazjem vseh strok (v enotni redakcijski obliki in z enakimi identifikacijskimi številkami za iste pojme v vseh obravnavanih jezikih).

3 Veterinarska terminologija

3.1 Razvoj veterinarske terminologije

V *Uvodni besedi Veterinarskega terminološkega slovarja* nam avtorica predstavi zgodovino razvoja terminologije veterinarske stroke. V zadnjih desetletjih se je veterinarstvo povsod po svetu razvilo kot stroka in znanstvena disciplina. Slovenski veterinarji so se do ustanovitve Veterinarskega oddelka Fakultete za agronomijo in gozdarstvo Univerze v Ljubljani (leta 1956) morali šolati v tujini. Svoje strokovne in znanstvene prispevke so objavljali v tujih jezikih v tujih strokovnih revijah – zato se slovensko veterinarstvo ni moglo primerno oblikovati.

Načrtno delo za slovensko veterinarsko terminologijo se je začelo šele po 2. svetovni vojni, ko je Fran Zavrnik začel ljubiteljsko zbirati veterinarske termine in jih zapisovati. Leta 1948 je pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti začela delovati Veterinarska terminološka podkomisija pri Komisiji za kmetijsko terminologijo. V okviru podkomisije je bilo zbranega in zapisanega precej gradiva, ki pa ni bilo sistematično urejeno, bilo je brez razlag, sinonimov in latinskih ustreznikov.

Po ustanovitvi Veterinarskega oddelka na Fakulteti za agronomijo in gozdarstvo so se potrebe po slovenskem strokovnem izrazju zelo povečale. To se je pokazalo pri pripravi učbenikov, skript in ostalih učnih pripomočkov, ki so jih fakultetni učitelji pisali v slovenščini. Kasneje je začel izhajati *Zbornik FAGV – Veterinarstvo*, kjer se je potreba po veterinarskem izrazju le še potrdila. Postopno se je oblikovala moderna slovenska veterinarska terminologija, ki so jo avtorji *Veterinarskega terminološkega slovarja* poskušali čimbolj celovito zajeti in predstaviti v slovarju.

Od leta 1990, ko je bila ustanovljena Veterinarska fakulteta Univerze v Ljubljani, je delovala Komisija za veterinarsko terminologijo Veterinarske fakultete, ki ji je predsedovala Ivanka Brglez, strokovna urednica *Veterinarskega terminološkega slovarja*.

3.2 Veterinarski slovarji

Delo Komisije je bilo vseskozi usmerjeno v izdelavo terminološkega slovarja: zbirali in urejali so termine po abecedi, jih dopolnjevali z razlagami in postopno so se oblikovali slovarski sestavki. Da bi se gradivo čimprej posredovalo uporabnikom, je slovar, ki je normativni razlagalni, začel izhajati po zvezkih. Izšlo je sedem zvezkov. Vseh sedem zvezkov vsebuje okrog 17.500 slovarskih sestavkov in predstavljajo poskusne zvezke *Veterinarskega terminološkega slovarja*.

Edini strokovni slovar na področju veterine je poleg tega še delo Lea Riglerja iz leta 1985: *Veterinarski anatomski slovar*. Ta slovar je sestavljen iz dveh delov, slovensko-latinskega in latinsko-slovenskega. Obsega 5.142 iztočnic.

3.2.1 Pregled zvezkov *Veterinarskega terminološkega slovarja*

Izšlo je sedem zvezkov *Veterinarskega terminološkega slovarja*:

- 1. zvezek je izšel leta 1982, obsega iztočnice z začetnicama A–B, vsebuje okrog 2.000 iztočnic (v slovarju ni točnega podatka o številu iztočnic),
- 2. zvezek je izšel leta 1987, obsega iztočnice C–G, vsebuje 2.110 iztočnic,
- 3. zvezek je izšel leta 1992, obsega iztočnice H–K, vsebuje 2.231 iztočnic,
- 4. zvezek je izšel leta 1996, obsega iztočnice L–O, vsebuje 2.447 iztočnic,
- 5. zvezek je izšel leta 1999, obsega iztočnice P–R, vsebuje 2.236 iztočnic,
- 6. zvezek je izšel leta 2001, obsega iztočnice S–Š, vsebuje okrog 1.800 iztočnic,
- 7. zvezek je izšel leta 2006, obsega iztočnice T–Ž in vsebuje okrog 2.000 iztočnic.

Sedem zvezkov skupaj vsebuje okrog 17.500 slovarskih sestavkov na okrog 1.180 straneh. Vse zvezke so pripravili člani Veterinarske sekcije terminološke komisije ZRC SAZU.¹⁵ Pri vseh zvezkih je bila urednica Ivanka Brglez, za jezikoslovno in leksikografsko recenzijo pa je bila zadolžena Cvetana Tavzes.

¹⁵ Člani: Janez Banič, Janez Batis, Oskar Böhm, Ivana Brglez, Vlado Gregorovič, Zdenka Karlin, Marko Osredkar in Leo Rigler. Člani redakcijske komisije so bili Janez Batis, Ivanka Brglez in Leo Rigler. Strokovna recenzija je bila delo Andreja O. Župančiča, jezikovna in leksikografska recenzija pa Staneta Suhadolnika in Cvetane Tavzes. Zvezke slovarja je uredila Ivanka Brglez. Pri kasnejših zvezkih so se članom pridružili še Jože Kogovšek, Leon Šenk in Gregor Fazarinc.

Pri drugi, zadnji izdaji *Veterinarskega terminološkega slovarja* v eni knjigi, ki je izšel leta 2013, 31 let po izdaji prvega zvezka, je večina sodelavcev istih,¹⁶ strokovna urednica ostaja Ivanka Brglez, leksikografska in leksikološka urednika sta Cvetana Tavzes in Miloš Tavzes.

3.2.2 Slabosti zvezkov *Veterinarskega terminološkega slovarja*

Veterinarski terminološki slovar je po zvezkih izhajal od leta 1982. Je obsežno in temeljito terminološko delo. Pripravljavci slovarja v uredniški odbor niso kot enakovrednega člana vključili nobenega jezikoslovca, zato so v zvezkih slovarja številne napake in slabosti – največ napak je na pravorečnem področju, najde se pa tudi slovnične in besedotvorne spodrsaljaje. Po zvezkih *Veterinarskega terminološkega slovarja* (od prvega do šestega) se je v članku sprehodil Viktor Majdič,¹⁷ ki je obravnaval predvsem lingvistične in leksikološko-leksikografske slabosti slovarja:

- avtor članka opaza nedoslednosti pri zapisovanju izgovorjave (več iztočnic, ki bi to informacijo potrebovale, je ne vsebuje; v nekaj primerih je izgovor naveden nepopolno ali je napačen; naglasna znamenja v oglatih oklepajih niso poenotena; več napak pri označevanju naglašenosti),
- na pravopisni ravni je najti bistveno manj napak kot na pravorečni (neenotno pisanje podrednih pridevniških zvez (pisanje skupaj ali narazen), raba velike začetnice (sploh pri terminih, poimenovanih po osebah z obrazilom *-ov/-ev*), napake pri rabi vejice, stično zapisovanje simbola za stopinjo in okrajšave za Celzij),
- odstopanja na slovnični ravni (nekatera citatna poimenovanja in prevzeti termini so brez slovnične informacije, napačna raba določne in nedoločne oblike, nedoslednosti rabe sklonov in števil, ni navajanja slovenskih sopomenk),
- več nedoslednosti je na besedotvornem področju (veliko besedotvornih enot ni bilo uvrščenih v slovar (predponska obrazila, prvi oz. zadnji deli zloženk), napačne slovnične informacije),

¹⁶ Avtorji slovarja so: Janez Banič, Janez Batis, Oskar Böhm, Ivanka Brglez, Marjan Ferjančič, Vladimir Gregorovič, Jože Kogovšek, Marko Osredkar, Franc Rigler, Leon Šenk, Franc Veble, Fran I. Zavrnik. Novost so sodelavke za jezikovni pregled: Tanja Fajfar, Marjeta Humar, Mateja Jemec Tomazin in Mojca Žagar Karer.

¹⁷ Viktor Majdič: Sprehod po Veterinarskem terminološkem slovarju. *Terminologija v času globalizacije*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004. 343–357.

- nekaj nedoslednosti na slovaropisni ravnini (slovar upošteva enotno, sistemsko usklajeno predstavljanje tipološko identičnih iztočnic, a ne dosledno, nenevtralne iztočnice niso ovrednotene z označevalnikom (tudi žargonizmi niso dosledno ločeni od nevtralnih terminov), nekatere razlage so okorne, nedosledna raba edninskih in množinskih oblik ter homonimov),
- na vsebinski ravnini avtor predlaga nekaj manjših sprememb (navede primere).

3.2.2.1 Primerjava zvezkov in zadnje izdaje Veterinarskega terminološkega slovarja

Viktor Majdič v članku dosledno izpisuje primere napak. Zato sem te primere poiskala v zadnji izdaji *Veterinarskega terminološkega slovarja*¹⁸ in primerjala, v kolikšni meri so napake še prisotne oz. odpravljene. Nedoslednosti in napake, ki jih avtor navede v članku, so v primerjavi z drugo izdajo *Veterinarskega terminološkega slovarja* večinoma izboljšali, ostalo pa je nekaj nedoslednosti:

- na pravorečni ravnini: napake so večinoma odpravljene, nekaterih iztočnic se v slovarju ne najde več, izgovor (tudi pri iztočnicah tujega izvora) in mesto naglasa v oglatem oklepaju sta označena dosledno, tudi pri kraticah; napake ostajajo: pri iztočnici *redwater* (napačno zapisana izgovorjava [rêdvóter] namesto [rédvóter] – poudariti je treba, da ožina, predpisana za prevzemanje, v rabi izgublja v prid širini, zato zapisana izgovorjava ni povsem napačna), pri iztočnicah *sečnica*, *sečnik*, *sečnikov* (naglas je ostal na i, čeprav avtor članka navaja pravilno *séčnica*, *séčnik* in *séčnikov*), predlaganih naglasnih dvojnosti slovar ne upošteva niti v enem primeru (pri tem gre za dosledno izpeljano odločitev sestavljalcev slovarja, navedeno v uvodu v slovar), navedba dvoglasnosti še vedno manjka pri nekaterih zloženkah z radio- (od 48 zloženek je 14 zloženek brez naglasa na prvem delu zloženke (npr. *rádiofiláksa* : *radiografija*), nepopravljene iztočnice so še *mononukleóza*, *levosúčen*, *mezodêrm*, *mezotermofíl*, *mezosálpinks*, *mezogástrij*, *čekán*, *prisád*, *metljáv* in *sečevòd -óda*;¹⁹
- na pravopisni ravnini še vedno ostaja nekaj nedoslednosti: neenotno pisanje podrednih pridevniških zvez, ko gre za barve: *rdeče vijolični* (iztočnica *rodopsin*), pri iztočnici *mekonij* ostaja nepravilen zapis z vezajem (*rumeno-rjavkast feces* namesto

¹⁸ Slovar bo natančneje predstavljen v naslednjih poglavjih diplomskega dela.

¹⁹ Namesto *mónonukleóza*, *lévosúčen*, *mézodêrm*, *mézotermofil*, *mézosálpinks*, *mézogástrij*, *čekàn*, *prisád*, *metljáv* in *sečevòd -óda*.

rumenorjav). Termini, poimenovani po osebah z obrazilom -ov/-ev, so enotno pisani z veliko začetnico, še vedno pa so občnoimenska privzeta poimenovanja pisana neposlovenjeno (*charolais*, *lymska bolezen*, *persistenca*, *persistenten*),²⁰ fizikalni simbol °C se še vedno piše pri obeh veličinah (npr. *med 15 °C in 20 °C* namesto *med 15 in 20 °C*), pri čemer ne gre za slabost slovarja, temveč bolj za neekonomičnost rabe jezika. Pisne dvojnice prašičereja – prašičjereja slovar ne navaja (navaja pa dvojnico *ovčereja – ovčjereja*), slovar je vključil iztočnice *kozjereja*, *konjereja* in *kuncereja*, ne pa *svinjereja*, *kokošjereja*, pisni spodrsrlaj pri iztočnici *nepopolen* ostaja (namesto *nepopoln*);

- tudi na slovnični ravni najnovejša izdaja slovarja ni odpravila nekaterih napak: citatne iztočnice so, kot je navedeno v uvodu, brez slovnične informacije (npr. *abdominalis*, *Bartonella*), kratice so brez oznake za spol, pri dvojnosti v načinu pregibanja besed se navaja samo ena od različic (*nos -ú* (ne tudi -a), *šimelj -lja* (ne tudi -na)),²¹ ostale so napake pri rabi določne oz. nedoločne oblike pridevnika (npr. pri iztočnici *pulsus*: *počasni*, *slabotni srčni utrip* namesto *počasen*, *slaboten srčni utrip*), nepovratnega svojilnega zaimka pri iztočnici *sesalci* niso zamenjali s povratnim (*razred vretenčarjev, katerih mladiči se hranijo z izločkom mlečnih žlez njihovih mater* (namesto *svojih mater*)), pri več razlagah še vedno ne dajejo prednosti ustreznim poimenovanjem domačega izvora (ostajajo npr. izrazi *material*, *insuficienca*, *defekt* namesto *snov*, *nezadostna zmogljivost*, *prirojena okvara*), vendar je večina prevzetih izrazov v razlagah, ki jih avtor članka navaja, v najnovejši izdaji slovarja zamenjana z ustreznimi domačimi izrazi;
- na besedotvorni ravni se opazi, da slovar med iztočnice ne uvršča več predponskih obrazil ter prvih oz. zadnjih delov zloženk – te dobimo v zadnjem delu slovarja pod naslovom *Nekateri prvi in zadnji deli zloženk, izpeljank, ki se uporabljajo v veterinarstvu*; popravljen pa ni bil vrstni pridevnik iz samostalnika *akacija* (vrstni pridevniki iz samostalnikov ženskega spola se tvorijo z obrazilom -ov/-ev: v slovarju še vedno *akacijina paša* namesto *akacijeva paša*, čeprav slovar pravilno navaja

²⁰ *Slovenski pravopis* daje prednost poslovenjenemu zapisovanju, torej *šarole*, *lajmska bolezen* (*Veterinarski terminološki slovar* pri teh iztočnicah zapiše *izgovorjavo* v oglatem oklepaju), *perzistenca*, *perzistenten*. Pri preverjanju privzetih in poslovenjenih poimenovanj v korpusu Gigafida se pokaže, da je raba poslovenjenih izrazov večja v primerih *šarole* in *perzistenten*, poslovenjena primera *lajmska bolezen* in *perzistenca* pa sta v rabi manj pogosto kot neposlovenjeni poimenovanji – glede na rabo torej ni nujno, da bi slovar vključeval samo poslovenjena poimenovanja.

²¹ V terminološkem slovarju ni nujno opozarjati na vse jezikovnosistemske možnosti (kot je treba v splošnem slovarju). Zato pri tem ne gre za napako slovarja, temveč bolj za hiperkorekturnost avtorja članka Viktorja Majdiča, čeprav v uvodu slovar navaja, da so morebitne pisne dvojnice označene z označevalnikom *in*.

primera *ajdova* in *smrekova paša*) – vendar tako pisna kot govorjena slovenščina danes izpričujeta, da je pomensko razlikovanje z različnimi obrazili (-ov/-ev za vrsto in -in za svojino) že zabrisano in izginja iz rabe;

- na slovaropisni ravnini lahko ugotovimo, da slovar še vedno neenotno predstavlja iztočnice, ki predstavljajo različne vrste konj (edninsko in množinsko, npr.: *švarcvaldec* je *pasma vprežnega konja* : *širaz* je *iranska pasma vzdržljivih jahalnih konj*), slovar še vedno vsebuje za slovenski prostor manj pomembne pasme konj (npr. *berberec*, *širaz*, *andaluški konj*), ni vključil pa npr. slovenskega hladnokravnega konja, slovenskega toplokravnega konja, ljutomerskega kasača, posavca ... Brez popravkov je ostala tudi okorna razlaga iztočnice *par* (*skupina dveh enot*²²), brez zemljepisne, socialnozvrstne ali časovne oznake so termini iz narečij in pogovornega jezika²³ (npr. *čada*, *bingelj*, *angorka*, *crkovina*), prav tako so brez oznak tudi nekateri žargonizmi (*bangovka*, *leghornka*), pri iztočnici *govedo* še vedno ni navedeno, da se beseda uporablja kot števeni samostalnik in tudi kot skupno, neštevno edninsko ime, iztočnice *dihala*, *obtočila*, *androgeni*, *sesalci*, *spolovila* ipd. so v množinski obliki, čeprav naj bi se v množini navajale le tiste besede, katerih edninska oblika v jezikovni rabi ne obstaja (slovar bi moral iztočnice predstaviti v ednini in opozoriti na prevladujočo množinsko rabo);
- na vsebinski ravnini je v zadnji izdaji slovarja odpravljena večina napak, ki so se pojavile pri zvezkovnih izdajah slovarja – ostajajo napake, npr.: pri iztočnicah *delavka*: *spolno neopredeljena čebela* (namesto spolno nerazvita čebelja samica), *krdelo*: *neurejena*, *navadno manjša skupina živali iste vrste* (namesto iste vrste, navadno zveri – veterina se (bolj) ukvarja z gojenimi živalmi, zato lahko rečemo, da gre tudi v tem primeru za hiperkorekturnost V. Majdiča), *riba*: *meso najdaljše hrbtne mišice pri prašiču* (namesto meso najdaljše parne hrbtne mišice pri prašiču) ipd.

Na koncu članka V. Majdič predlaga nekaj iztočnic, ki bi jih bilo treba vključiti v slovar, in izpiše nekaj odvečnih iztočnic, ki so (bile) v slovarju. Po pregledu predlogov in primerjavi s

²² SSKJ pod 3. pomenom ponuja za veterino ustrezno razlago: *dve istovrstni živali istega spola: kupil je dva para konj; vpreči v voz par volov // dve istovrstni živali nasprotnega spola: labodji par; siničji par si je spletel novo gnezdo.*

²³ V seznamu krajšav in oznak na začetku slovarja je navedeno, da slovar vsebuje le oznake nestrok., poljud., vulg., zastar. in žarg. (torej nestrokovno, poljudno, vulgarno, zastarelo in žargonsko).

slovarjem ugotovimo, da jih je slaba polovica zdaj v slovar vključena, med odvečnimi iztočnicami je pa le nekaj takih, ki se še nahajajo v slovarju.²⁴

²⁴ Viktor Majdič predlaga 141 iztočnic ali besednih zvez, ki bi morale biti v slovarju. Od predlaganih jih je v zadnjo izdajo *Veterinarskega terminološkega slovarja* vključenih 57. Med 16 navedenimi iztočnicami, ki naj ne bi spadale v slovar, se v slovarju najde še 5 iztočnic (*informacija, izmenjava, količinski, konsolidacija* in *bartoneloza* – prve štiri iztočnice so za terminološki slovar presplošne, zadnja navedena iztočnica, bartoneloza, pa je bolezen, ki ne zadeva živali, temveč ljudi, in gre za humanomedicinski termin, ki ne spada na področje veterine. Poudariti je treba, da je avtor članka obravnaval prvih šest zvezkov veterinarskega slovarja (A–Š).

4 Veterinarski terminološki slovar

Sedem zvezkov *Veterinarskega terminološkega slovarja*, ki so izhajali med letoma 1982 in 2006, velja za poskusne zvezke slovarja. Člani komisije in vodstvo Veterinarske fakultete so potem sklenili, da se gradivo teh zvezkov združi in izda v obliki celovitega slovarja.

Delo je potekalo pod okriljem in vodenjem Sekcije za terminološke slovarje pri Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU. Pri delu so usklajevali iztočnice, dodajali nove, uvajali slovenske strokovne izraze in kolikor je bilo možno iz latinščine poslovenjene izraze nadomeščali s slovenskimi. Za zgled so vzeli *Slovenski medicinski slovar*, pri razlagah pa jim je bil v oporo tudi avstralski veterinarski slovar.

V drugi izdaji *Veterinarskega terminološkega slovarja*, ki je obravnavana v tej diplomski nalogi, so, kot razlaga strokovna urednica slovarja v *Uvodni besedi*, iztočnice z vseh področij veterinarske medicine in sorodnih znanosti (kemije, biologije, biokemije). Vključene so tudi iztočnice z opisi domačih živali, zdravilne, krmne in strupene rastline z latinskimi poimenovanji, osebnosti s področja zgodovine veterinarstva, citatne iztočnice in za veterinarstvo pomembnejši kemijski elementi.²⁵

»Naloga terminološkega slovarja naj bi bila uveljavljanje slovenskih terminov, predvsem namesto tujih, npr. angloameriških, ki se vnašajo v strokovni jezik. Poskušali smo zamenjati tudi nekatere iz latinščine poslovenjene strokovne izraze s slovenskimi, pri tem pa nismo bili popolnoma dosledni. Želela bi, da se ta smer razvoja veterinarskega strokovnega izrazja nadaljuje. To je tudi ena od pomembnih nalog slovenskega veterinarskega slovarja.«²⁶

Eno izmed omenjenih načel slovarja je torej gojiti in uporabljati strokovno izrazje v materinščini.

Veterinarski terminološki slovar je prvi primer takega slovarja v zgodovini slovenskega veterinarstva. V *Uvodni besedi* avtorica pravi, da je namenjen terenskim veterinarjem,²⁷

²⁵ V slovarju torej najdemo npr.: domače živali (*pes, mačka, hrček, kokoš*; a tudi *dingo, kamela, slon*), rastline z latinskimi poimenovanji (*zelje (Brassica capitata), Festuca*), osebnosti (*Lister, Joseph, Darwin, Charles, Southern, Edwin Mellor*), citatne iztočnice (*blue tongue, taches blanches, cane corso*), kemijske elemente (*Ga, P, Ra*).

²⁶ Ivanka Brglez v *Uvodni besedi* v *Veterinarski terminološki slovar*, str. 8.

²⁷ Pri tem lahko opozorim, da slovar vsebuje 733 strani in je knjiga za na teren zelo obsežna.

raziskovalcem s področja veterinarstva, pedagoškim delavcem, upravnim veterinarjem, dijakom srednjih veterinarskih in živilorejskih šol ter študentom veterinarstva.

Strokovna urednica slovarja omeni, da s tehnološkim razvojem nastajajo potrebe po novih terminih in da bo temu treba slediti tudi v veterinarski terminologiji. To pomeni, da bo sčasoma nastala potreba po novi izdaji slovarja.

4.1 Terminologija, ki jo slovar uporablja

V diplomski nalogi veliko pišem o sestavi slovarskih sestavkov. Izrazi, ki jih za to uporabljam, so: slovarski sestavek, iztočnica, (tuji/domači) ustreznik, razlaga, ponazarjalno gradivo – to terminologijo danes uporabljajo sestavljavci slovarjev.

V uvodu v *Veterinarski terminološki slovar* sem opazila rabo različnih izrazov, zato sem preverila, kakšno terminologijo uporablja *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, ki je star 30 let, *Slovenski pravopis* iz leta 2001 in *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*, ki je izšel lani. V uvodih slovarjev uporabljajo naslednje izraze:

SSKJ: geslo, razlaga, kvalifikator, ilustrativno gradivo, slovarski članek, kvalifikator;

SP 2001: iztočnica, razlaga;

SNB: iztočnica, (pomenska) razlaga, ponazarjalno gradivo, slovarski sestavek, kvalifikator.

Glede na leto izida lahko sklepamo, da najsodobnejšo terminologijo uporablja *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*, zato sem tudi v diplomski nalogi uporabljala zgoraj navedene izraze.

Pri pregledu uvoda v *Veterinarski terminološki slovar* pa ugotovimo nedoslednosti že znotraj samega slovarja: Ivanka Brglez v *Uvodni besedi* uporablja izraze geslo, razlaga, geselski članek, (latinski) ustreznik, Cvetana Tavzes v *Zasnovi in zgradbi slovarja* pa geselska iztočnica, iztočnica, razlaga, definicija, ponazarjevalno gradivo, slovarski članek, geselski članek, označevalnik, ustreznica.

Po tem lahko sklepamo, da se v *Veterinarskem terminološkem slovarju* uporablja še izrazoslovje, ki ni v skladu s sodobnim, temveč je pod vplivom desetletja starega *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*. To kaže na uporabo slovaropisnega koncepta, ki je šel preko

zadnjih desetletij in ni upošteval sprememb v (sodobni) terminografiji – spremembe v terminografiji so, če so, prisotne na pogosto nereflektiran način, čeprav je slovar izšel istega leta kot *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*.

Na tem mestu lahko omenimo tudi rabo izrazov *razlaga* in *definicija*. Žagar Karer (2011: 40) opozarja, da se izraza v slovenskem prostoru ne uporabljata dosledno razločevalno. Za terminološke slovarje je ustrežnejše uporabljati definicije, saj te morajo pojem uvrstiti v pojmovni sistem stroke in jasno nakazati razmerja med posameznimi pojmi ter so natančnejše (uporaba terminov, navajanje latinskih vrstnih imen, kvantitativne opredelitve, podiztočnice ...). Razlaga pa opisuje pomen leksema v splošnem slovarju.

4.2 Zasnova in zgradba slovarja

O zasnovi in zgradbi slovarja piše leksikografska in leksikološka urednica slovarja Cvetana Tavzes.

Slovar je zasnovan kot normativni razlagalni slovar veterinarskega izrazja. Vsebuje okrog 22.100 slovarskih sestavkov.

Vsebuje:

- slovenske in latinske iztočnice,
- nekaj zastarelih, poljudnih in žargonskih izrazov,
- citatno prevzete izraze (iz angleščine, francoščine, italijanščine),
- izrazje drugih strok, ki je sestavni del veterinarstva (fizika, kemija, biologija),
- iztočnice, povezane z zgodovino veterine in njeno organiziranostjo,
- osebna imena znanstvenikov, pomembnih za razvoj veterine in medicine ali po katerih se imenujejo bolezni, mikroorganizmi, zakoni, cepiva in podobno,
- simbole kemijskih elementov, pomembnih za veterino,
- enote, znake, kratice, okrajšave in grške črke, ki se v veterinarstvu pogosto uporabljajo,
- iztočnice s področja živalske in rastlinske taksonomije.²⁸

²⁸ Na razlike med iztočnicami slovar opozori s samo obliko pisave: iztočnice, ki označujejo rodove in vrste, so v slovarju pisane z ležečo pisavo, ostale taksonomske enote pa s pokončno.

Uredniki so se odločili, da poudarijo slovensko veterinarsko strokovno izrazje, zato so izločili precej iz latinščine poslovenjenih izrazov, čeprav se med veterinarji še vedno uporabljajo. Izločili so tudi večino latinskih pridevnikov, za katere ni bilo navedenih strokovnih zvez (tudi nekaj slovenskih).

4.2.1 Iztočnice

Prikazane so kot prvine splošnosporazumevalnega jezika in prvine poimenovalnega sistema stroke. So samostalniki, pridevniki, glagoli in prislovi. Večinoma so enobesedne, nekaj je tudi citatnih. Razvrščene so po abecedi (ne glede ali so slovenske ali tujejezične). Če so zloženke z grško ali latinsko črko v prvem delu, so uvrščene po abecedi glede na drugi del zloženke (npr. N-glikozid je uvrščen pri črki G).

4.2.2 Slovarski sestavki

Sestavljeni so iz več delov: glave, zaglavja, pomenskega in informativnega dela.

Primer slovarskega sestavka:

diéta -e ž posebna, predpisana prehrana, zlasti za bolnike: brezmesna ~, mlečna ~

redukcijska ~ dieta z zmanjševanjem količine ali števila dnevnih obrokov

SIN.: dietna prehrana

Glava vsebuje iztočnico z označenim mestom, kvaliteto in kvantiteto naglasa pri slovenskih iztočnicah ter morebitne pisne dvojnice z označevalnikom. Pri neslovenskih iztočnicah in osebnih imenih je izgovor v oglatem oklepaju z označenim naglasom. Glava vsebuje še besednovrstno oznako:

- pri samostalnikih spol (m, ž, s) in drugosklonska končnica, če je potrebno, sledi podatek o številu, kadar se iztočnica uporablja v dvojini ali množini. Teh oznak (razen izgovorjave) ni pri osebnih imenih, slovenskih in latinskih citatnih iztočnicah in pri latinskih iztočnicah za taksonomska poimenovanja;

- pri pridevnikih (zaradi starejše, prvotne zasnove slovarja so slovenski navedeni v nedoločni obliki) so navedene oznake za spol (-a, -o/-e; -a, -um), pri latinskih (po izvoru so deležniki) pa je navedena rodilniška končnica;
- pri glagolih je to obrazilo za drugo osebo ednine in oznaka za glagolski vid (dov., nedov., dov. in nedov., nedov. in dov.);
- prislovi in prislovne zveze so označeni z oznako prisl.

Onaglaševanje slovenskih iztočnic se ravna po *Slovenskem pravopisu* (2001), naglasne dvojnice se ne navajajo. Pri izrazih, ki jih v pravopisu ni, je upoštevana strokovna raba, pri latinskih in drugojezičnih izrazih se naglas ravna po strokovni rabi (navedeno je tudi, če se mesto naglasa v rodilniku latinske iztočnice spremeni). Izgovor je naveden pri latinskih in tujejezičnih strokovnih izrazih, splošne izgovorne posebnosti za slovenske izraze niso navedene, prav tako ni navedeno, če se izgovor latinskega izraza v odvisnih sklonih spremeni.

Primer slovarskega sestavka z zapisom izgovorjave:

dolichocephalia -ae ž [dólihocefálíja] dolgoglavost

Zaglavje lahko vsebuje v okroglem oklepaju izvor ali razvezavo kemijskih simbolov, kratic, okrajšav in enot, če to ni razvidno iz razlage. Primer:

DAG [dág] okr. (diacilglicerol) diglicerid

Pomenski del vsebuje različna pojasnila, zvrstne označevalnike (npr. žarg., nestrok., poljud.), razlago posameznega strokovnega izraza in ponazarjalno gradivo.

»Zvrstno označena iztočnica je lahko razložena z neoznačeno, pravilnejšo ali pogosteje uporabljano sopomenko, lahko pa ima polnopomensko razlago [...].«²⁹ Primeri:

digitális -a m žarg. digitalin

rít -i ž vulg. zadnjica

retrokárdij -a m žarg. retrokardialni prostor

²⁹ Cvetana Tavzes v poglavju *Zasnova in zgradba slovarja v Veterinarskem terminološkem slovarju*, str. 11.

Ko ima izraz ali njegova dvo- ali večbesedna zveza več različnih pomenov, so ti označeni z zaporednimi arabskimi številkami. Vsi strokovni izrazi, ki so uporabljeni v razlagah, so praviloma navedeni kot iztočnice.

Razlage so lahko polnopomenske (napisane razumljivo tako strokovnjakom kot študentom). Za osnovno definicijo lahko v oklepaju sledijo še različna pojasnila, naštevanja, uvrščanja. »Polnopomenske razlage imajo nadrejeni izrazi, to pomeni pravilnejši, bolj uporabljeni izrazi.« Namesto polnopomenske razlage lahko najdemo več približnih sopomenk, ki niso nujno iztočnice v slovarju – kar ni potrebno, saj te sopomenke niso termini. Primer:

determiníran -a -o določen, izmerjen, ugotovljen [...]

»Pri podrejenih, to je manj pravih, redkeje uporabljenih, zastarelih ali žargonskih izrazih, so razlage nadomeščene z izrazom, ki je pravilnejši ali se pogosteje uporablja in mora biti uvrščen v slovarju kot iztočnica. S tem je nakazana normativnost slovarja.« Primer:

durus -a -um [dúrus] trd (1) [...]

V slovarju imajo prednost slovenski strokovni izrazi namesto poslovenjenih latinskih (če obstajajo in so že uveljavljeni): ko je izraz kot termin uporabljan samo z nekim določenim drugim izrazom in s tem dobi drugačen pomen, kot ga ima v splošnosporazumevalnem jeziku ali ga v občevalnem jeziku ni treba razlagati, je včasih razlaga nadomeščena s pojasnilom v zvezi, v zvezah. Ta tip razlage je pogost pri pridevniških in prislovnih iztočnicah. Latinske iztočnice imajo praviloma kot razlago naveden slovenski strokovni izraz. Primeri:

délavka -e ž v zvezi: čebela ~

díhoričen -čna -o v zvezah: ~a dvojčka, ~a placenta

dentinum -i s [dentínium] zobovina

Ponazarjalno gradivo³⁰ vključuje posamezne besedne zveze s pripadajočo iztočnico. Ta je označena z znakom tilda (~) v imenovalniku ali s ~ in pripadajočo končnico v odvisnem sklonu. Po načelu slovarja, da so terminološke zveze zaradi večje informativnosti navedene v slovarskem sestavku vsake od polnopomenskih besed zveze, so v posameznem sestavku prikazane v treh odstavkih:

³⁰ V slovarju je uporabljen izraz *ponazarjevalno gradivo*.

- v prvem, ki sledi takoj za razlago, so navedene zveze, ki prikazujejo neterminološko rabo izraza (**dehidríran** -a, -o 1. ki mu je bila odvzeta voda: ~o tkivo) – te zveze so praviloma navedene v iztočničnem slovarskem sestavku in jih pri večini slovarskih sestavkov ni;
- v drugem odstavku so pri samostalniških slovarskih sestavkih navedene terminološke zveze z iztočnico v odvisnem sklonu in brez razlage, ker je zveza razložena pri tisti sestavini besedne zveze, ki je v imenovalniku (**dekompenzíran** -a -o ki popušča, odpoveduje: ~a kardiomiopatija, ~o srce, ~i šok [...] – navedeni zvezi sta razloženi pri iztočnicah *srce, šok*);
- v tretjem odstavku pa najdemo zveze z iztočnico v imenovalniku in so razložene (**díhanje** -a s [...] aerobno ~ biokemični procesi v celici, pri katerih se izkorišča kisik in nastajajo voda, ogljikov dioksid in adenoitrifosfat [...]).³¹

Vsi slovarski sestavki nimajo vseh treh vrst zvez. Pridevniški imajo zveze samo navedene, njihova razlaga se najde pri samostalniški sestavini v imenovalniku, glagolske iztočnice nimajo terminoloških zvez, prislovne pa le terminološke zveze. Latinske samostalniške iztočnice imajo samo zveze z razlago, pridevniške so samo navedene (njihova razlaga se najde pri samostalniški sestavini v imenovalniku).

V primeru, ko razlagam iztočnic in iztočničnih zvez sledijo sopomenke in je teh več, so navedene po abecedi in latinske za slovenskimi. Sopomenke, ki se nanašajo na posamezni namen ali na celotno iztočnico, so navedene v novem odstavku za zadnjo morebitno besedno zvezo in njenimi sinonimi in za oznako SIN., pri posamezni zvezi so označene s sin. Primer:

degenerácija -e ž [...] Zenkerjeva (F. A.) ~ hialina degeneracija in nekroza prečnoprogastih mišic (skeletnih in srčne), zaradi katerih je spremenjena mišica belorumenkasta in suha, podobna vosku **sin.:** voskasta degeneracija, Zenkerjeva (F. A.) nekroza
SIN.: degeneratio [...]

V primeru, ko se sopomenke nanašajo samo na določen pomen večpomenskega nadrejenega ustreznika, je v oklepaju navedena številka tega pomena. Primer:

dísulfíden -dna -o nanašajoč se na disulfid (2): ~i most, ~a vez

³¹ Slovar te tri načine navajanja besednih zvez ločuje tudi oblikovno: prve so v črni pisavi, druge v modri in tretje krepko in modro tiskane.

Vlogo sopomenk imajo tudi kratice, okrajšave, oznake za enote, znake in kemijske simbole. Navedene so na koncu slovarskega sestavka za oznakami³² **KRAT.**, **OKR.**, **EN.**, **ZN.**, **SIMB.**, za posameznimi zvezami pa takoj za razlago (za **krat.**, **okr.**, **simb.**). Primeri:

dóza -e ž [...] **krat.:** ID (2) [...]

družína -e ž [...] **sin.:** čebelja kolonija [...]

deóksiribonukleáza in dezóksiribonukleáza -e ž [...]

SIN.: DNaza [...]

Informativni del je na koncu slovarskega sestavka ali posameznega pomena v njem, označen z oznako **PRIM.** V njem so navedena poimenovanja, pomensko sorodna ali podobna iztočnici, pri posamezni zvezi so tovrstna poimenovanja označena s prim. Primera:

dvóperésen -sna -o [...]

PRIM.: enoperesen, večperesen

dékstropozícija -e ž [...] **prim.:** situs inversus cordis [...]

4.3 Riglerjev *Veterinarski anatomski slovar* in primerjava z *Veterinarskim terminološkim slovarjem*

Pred *Veterinarskim terminološkim slovarjem* Ivanke Brglez je edini strokovni veterinarski slovar še delo Lea Riglerja iz leta 1985: *Veterinarski anatomski slovar*. Leto prej je isti avtor izdal *Latinsko-slovensko veterinarsko anatomsko izrazje*.

V *Latinsko-slovenskem veterinarskem anatomskem izrazju* najdemo latinske veterinarske izraze, razvrščene po delih živalskega telesa, organskih sistemih, posameznih organih (področja obraza, vratne mišice, možganske opne itd.) z ustreznim slovenskim prevodom (oz. sloveniziranim izrazom, če ni ustreznega slovenskega, kot pravi avtor v *Spremni besedi*). Avtor poudari, da je veliko izrazov narejenih iz latinskih in ne stremijo proti njihovi uveljavitvi, temveč so le osnova za kritično presojo o ustreznosti in uporabnosti.

³² Krajšave in oznake so navedene in razložene pred začetkom slovarskega dela slovarja. Oznake krat., okr., en., zn. in simb. pomenijo kratica, okrajšava, enota, znak in simbol za kemijski element.

Veterinarski anatomski slovar je delo Lea Riglerja iz leta 1985. Redakcijsko komisijo sta poleg dr. Janeza Batisa, predsednika Terminološke komisije, sestavljali še dr. Ivanka Brglez (takrat vodja Veterinarske sekcije) in Cvetana Tavzes (takrat višja strokovna sodelavka Terminološke komisije), torej strokovna urednica ter leksikografska in leksikološka urednica *Veterinarskega terminološkega slovarja*.

V *Spremni besedi Veterinarskega anatomskega slovarja* avtor pravi, da slovar skupaj z *Latinsko-slovenskim veterinarskim anatomskim izrazjem* predstavlja zaokroženo celoto. Pri obeh delih se je zgledoval po delu Alije Koširja *Nomina anatomica po naše* (iz leta 1966). Slovar je sestavljen iz dveh delov, slovensko-latinskih in latinsko-slovenskih veterinarskih anatomskih izrazov, torej gre za dvojezični slovar. Prvi del vsebuje 3.145 slovenskih, drugi pa 1.997 latinskih iztočnic. Toliko večje število slovenskih izrazov je zaradi sinonimov, kar kaže na neustaljenost slovenske terminologije – avtor priporoča, da bi se izbralo en slovenski izraz za vsakega latinskega. Tako bi zmanjšali število sinonimov in bi se ustalil najmočnejši izraz.³³

Iztočnice v slovarju so podčrtane. Samostalniške iztočnice imajo zraven končnico 2. sklona in informacijo o spolu, pridevniške pa oblike za vse tri spole. Pri vseh iztočnicah je označeno mesto naglasa. Po slovničnih informacijah sledi izjemoma v oglatem oklepaju beseda mišica, živec ali zob (s tem je opredeljen pomen, v katerem je uporabljena iztočnica). Če te informacije ni, sledi okrogli oklepaj, v katerem so navedeni sinonimi iztočnične besede. Ti sinonimi so na ustreznem mestu vključeni v slovar.

V latinsko-slovenskem delu slovarja so slovenski sinonimi razvrščeni glede na pogostost rabe (prvi so navedeni slovenski sinonimi, potem pa slovenizirani sinonimi, izrazi, ki so izpeljani iz latinskih in grških in jim je najpogosteje dodana slovenska končnica).

V anatomski nomenklaturi velja načelo dvojezičnosti, v tem primeru slovensko-latinske. Strokovnjaki morajo poznati obe, avtor pa vseeno priporoča, da bi v stroki morali uveljavljati rabo slovenskih poimenovanj. S tem bi omogočili večjo razumljivost tudi nestrokovnjakom, ki berejo razna strokovna dela.

Primeri slovarskih sestavkov:

dvanájstnik -a m [črevó] (duodénum) duodénum -i n [intestínum]

drobóven -vna, -o (viscerálen, splánhičen, celífačen) viscerális -e, splánchnicus -a -um, celíacus/coelíacus -a -um, enréricus -a -um

³³ Medicina, farmacija in veterina se zavestno odločajo za latinske izraze, tudi pri novih poimenovanjih, zato terminologija v latinščini še nastaja (morda je le manj poznana, saj znanje latinščine upada).

duodénium -i m [intestínium] dvanájstnik -a m, duodénium -a m [črevó]

viscerális -e (splánchnicus, celífacus/coelífacus, entéricus) drobóven -vna -o, visceralen -lna -o, splánhničen -čna -o, celíaćen -čna -o

V *Veterinarskem anatomskem slovarju* gre torej za prevajanje terminov, torej je to dvojezični in ne razlagalni slovar.

Za primerjavo pogledjmo, kako sta slovenski iztočnici *dvanajstnik* in *droboven* predstavljeni v *Veterinarskem terminološkem slovarju*, ki je razlagalni slovar:

dvanájstnik -a m začetni del tankega črevesa od želodca do teščega črevesa: ampula ~a
SIN.: duodenum

drobóven -vna -o nanašajoč se na drobovje [...] SIN.: visceralen, splanchnicus, visceralis

5 Pregled *Veterinarskega terminološkega slovarja*

Cilji pregleda zadnje izdaje *Veterinarskega terminološkega slovarja* so naslednji:

- pregledati del slovarja (pregledala sem iztočnice, ki se začnejo na črko D) in ugotoviti slabosti slovarja (kaj se pojavlja, kako so iztočnice predstavljene, vpliv latinščine);
- ugotoviti, kaj je v slovar vključeno (in kaj ni) in kaj od tega (ne) sodi v terminološki slovar;
- pregledati, kakšne označevalnike slovar uporablja in zakaj;
- na podlagi iztočnic ene črke narediti primerjavo med slovarji (predvsem s *Slovenskim medicinskim slovarjem* (3. izdaja leta 2007), po katerem so se sodelavci *Veterinarskega terminološkega slovarja* zgledovali in po njem tudi vnesli več latinskih ustreznikov).

5.1 Merila, ki jih slovar navaja v uvodu

Terminološki slovarji v uvodu pojasnjujejo, katere iztočnice vključujejo, po katerih merilih so se sestavljavci slovarja odločali, katere iztočnice so v slovar vključene in katere ne, itd. Pomembna informacija je tudi, komu je slovar namenjen.

Iz *Uvodne besede in Zasnove in zgradbe slovarja v Veterinarskem terminološkem slovarju* lahko razberemo naslednja merila:³⁴

1. Glede na uporabnika:

- slovar »je namenjen terenskim veterinarjem, raziskovalcem s področja veterinarstva, pedagoškimi delavci, upravnimi veterinarjem, dijakom srednjih veterinarskih in živilorejskih šol ter študentom veterinarstva«.

2. Iztočnice, ki so vključene v slovar:

- praviloma so iztočnice enobesedne, nekaj je citatnih, razvrščene so abecedno,
- vključenih je več latinskih ustreznikov, s čimer »je [...] pridobil na kakovosti«, iz latinščine poslovenjene strokovne izraze so nadomeščali s slovenskimi,³⁵

³⁴ Merila povzeman iz *Uvodne besede* Ivanke Brglez in *Zasnove in zgradbe slovarja* Cvetane Tavzes, *Veterinarski terminološki slovar*, str. 6–13.

- slovar vključuje iztočnice z vseh področij veterinarske medicine in sorodnih znanosti (kemije, biologije, biokemije, fizike), iztočnice z opisi domačih živali, pomembnejših divjih kopenskih in vodnih živali, ki živijo pri nas, ter njihovo umeščanje v biološko klasifikacijo, zdravilne, krmne in strupene rastline z latinskimi poimenovanji (iztočnice, ki označujejo rodove in vrste, so pisane z ležečo pisavo, vse ostale taksonomske enote s pokončno), osebnosti s področja slovenske in svetovne zgodovine veterinarstva, citatne iztočnice, za veterinarstvo pomembnejše kemijske elemente, nekatere iztočnice, povezane z zgodovino veterine ali njeno organiziranostjo, osebna imena znanstvenikov, pomembnih za razvoj veterine in medicine in po katerih se imenujejo bolezni, mikroorganizmi, zakoni, cepiva ipd.,
- vsebuje slovenske in latinske iztočnice, poleg zdaj uporabljanih tudi nekaj zastarelih, poljudnih in žargonskih izrazov, nekaj citatno prevzetih izrazov,
- pridevniki so navedeni v nedoločni obliki,
- onaglaševanje slovenskih iztočnic se ravna po *Slovenskem pravopisu* (2001), naglasne dvojnice se ne navajajo, splošne izgovorne posebnosti za slovenske izraze niso prikazane.

3. Slovarski sestavki:

- osebna imena, slovenske in latinske citatne iztočnice in latinske iztočnice za taksonomska poimenovanja rodov in vrst ne vsebujejo besednovrstnih oznak,
- zvrstno označena iztočnica je lahko razložena z neoznačeno, pravilnejšo ali pogosteje uporabljano sopomenko ali ima polnopomensko razlago,
- vsi strokovni izrazi, uporabljeni v razlagah, so praviloma navedeni kot iztočnice,
- pri podrejenih izrazih so razlage nadomeščene z izrazom, ki se pogosteje uporablja (s tem nakazujejo normativnost slovarja),
- latinske iztočnice imajo praviloma kot razlago naveden slovenski strokovni izraz,
- besedne zveze, ki prikazujejo neterminološko rabo izraza, so navedene samo v iztočničnem slovarskem sestavku in jih pri večini sestavkov ni,
- pridevniški slovarski sestavki imajo besedne zveze samo navedene, njihova razlaga se najde pri samostalniški sestavini v imenovalniku.

V kolikšni meri ta merila držijo in koliko je odstopanj, bom preverila v nadaljevanju diplomskega dela.

³⁵ Avtorica navaja, da so skušali uveljavljati slovenske termine, zato so zamenjali nekatere iz latinščine poslovenjene izraze s slovenskimi, a pri tem niso bili dosledni.

5.2 Kaj najdemo v slovarju

Da si lažje predstavljamo, kaj nam terminološki slovar ponuja in kaj v njem najdemo, sem natančno pregledala dela slovarja, kjer se iztočnice začnejo na črki D in R.

Pri črkah D in R najdemo različne slovarske sestavke: črki D in R, samostalnike, pridevnike, glagole, prislove, okrajšave, kratice, simbol, latinske iztočnice, pripise na receptu, imena znanstvenikov in ime zavoda. Primera:

Doyen, Eugène Louis [doajên ežên lui] (1859–1916) francoski kirurg: precepka po ~u

Državni veterinarski bakteriološki zavod v Ljubljani zavod, ustanovljen leta 1926 za diagnostične preiskave (ugotavljanje živalskih kužnih bolezni) in za pedagoške namene (organizacijo podiplomskih tečajev za veterinarje), združen z Veterinarskim znanstvenim zavodom Slovenije leta 1946

5.2.1 Latinščina

Slovar je enojezični, a hitro opazimo, da je veliko iztočnic latinskih, pri večini latinskih iztočnic pa nas slovar usmeri k slovenskemu, podomačenemu ustrezniku. Primer latinskega slovarskega sestavka:

dacryoadenitis -idis ž [dákrijoadenítis] dakrioadenitis

Podomačen ustreznik:

dákrioadenítis -a m vnetje solzne žleze

SIN.: dacryoadenitis

Podobno je pri vseh latinskih iztočnicah – vključujejo izgovorjavo v oglatem oklepaju in slovenski ustreznik, pri katerem najdemo razlago. Latinske iztočnice vsebujejo tudi latinsko sklanjatev.

Avtorica slovarja je s tem želela pokazati izvor terminov in jih prevajala v slovenski jezik, namen je bil pokazati, kako naj bi se v veterinarski stroki oblikovali termini (kaže, da namen ni bil predstaviti zgodovino stroke, temveč neke vrste metodo, navodilo za prevajanje terminov v slovenščino). Glede na številčnost latinskih iztočnic in slovenskih ustreznikov se

izkaže, da gre za izrazito avtorski slovar, saj avtorica slovarja stremi k temu, da bi prednost imela slovenščina pred tujimi jeziki in pogostejši izraz pred drugimi izrazi.

»Naloga terminološkega slovarja naj bi bila uveljavljanje slovenskih terminov, predvsem namesto tujih, npr. angloameriških, ki se tudi vnašajo v strokovni jezik. Poskušali smo zamenjati tudi nekatere iz latinščine poslovenjene strokovne izraze s slovenskimi, pri tem pa nismo bili popolnoma dosledni. Želela bi, da se ta smer razvoja veterinarskega strokovnega izrazja tudi nadaljuje. To je tudi ena od pomembnih nalog slovenskega veterinarskega slovarja.«³⁶

Živimo v času, ko se informacijska tehnologija vse bolj razvija in s tem smo vse bolj odvisni od hitrosti prenašanja informacij (predvsem preko spleta). S tem narašča število tujih besedil, ki se jih uporablja pri nas, in tega ne prevajamo v slovenščino – zgleđa, kot da zaradi prevlade tujega prevajanje ni potrebno, in uporabljamo izraz, ki je uveljavljen, čeprav ni domač. Položaj v slovenščini je pravzaprav protisloven: veliko skrb namenjamo razvoju slovenske terminologije, strokovnjaki nekaterih (predvsem tehničnih) strok pa stremijo k temu, da bi se na slovenskih univerzah predavalo v angleščini in uporabljalo tujo literaturo. O tem je pisala Marjeta Humar (2009: 42):

»Z nastankom države Slovenije se slovenski jezik načelno uporablja na vseh sporazumevalnih področjih, tudi v vojski, carini, diplomaciji, kjer se je v nekdanji Jugoslaviji uporabljala srbohrvaščina. Posebej je treba poudariti, da so nekatera nova področja hkrati z razvojem skrbela za slovenska poimenovanja, npr. informacijska tehnologija (slovenska Okna), mobilna telefonija, druga pa pod vplivom globalizacijskega jezikovnega enotenja in pod pritiskom državne politike ocenjevanja opuščajo razvijanje slovenske terminologije.«

Latinske iztočnice sem želela preveriti tudi v zvezkih *Veterinarskega terminološkega slovarja* – tam je latinščine bistveno manj, večinoma vsebujejo samo slovenske iztočnice. V *Uvodu* v 2. zvezek avtorica Ivanka Brglez sama navaja, da so v slovar vključili predvsem slovenske strokovne iztočnice, od latinskih in grških pa le tiste, ki so najbolj v rabi. Ker gre za enojezični slovar, se tudi pričakuje, da vključuje večinoma slovenske iztočnice. *Veterinarski terminološki slovar* se tega načeloma drži, vseeno pa vključuje za enojezični slovar zelo veliko latinskih iztočnic.

³⁶ Ivanka Brglez v *Uvodni besedi Veterinarskega terminološkega slovarja*, str. 8.

5.2.2 Predstavitev iztočnic po besednih vrstah

Kako je sestavljen slovarski sestavek, je podrobno opisano v poglavju o *Veterinarskem terminološkem slovarju*. Izpostavila bom pomanjkljivosti, na katere naletimo v slovarju.

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša pri sestavljanju slovarjev stremi k temu, da je vsaka razlagalna beseda tudi samostojna iztočnica v slovarju. *Veterinarski terminološki slovar* se tega dosledno drži.

Iztočnice glede na besedno vrsto:

1. Samostalniških iztočnic je v slovarju največ. Nekatera izmed njih imajo (zaradi samostalniških besednih zvez) veliko ponazarjalnega gradiva, npr. *deblo*, *degeneracija*, *del*, *delovanje*, *dermatitis*, *dihanje*, *doza* ... Latinske samostalniške iztočnice, ki označujejo rodove in vrste, pisane ležeče z veliko začetnico, imajo v oglatem oklepaju zapisano izgovorjavo, slovnične informacije pa ne vsebujejo. Primer:

Deltaretrovirus [délta-retrovírus] rod virusov iz družine Retroviridae, v katerem sta virus sindroma mačje pridobljene imunske pomanjkljivosti in virus enzooske goveje levkoze

Latinske iztočnice, pisane z malo začetnico, so splošni termini in vsebujejo slovnično informacijo. Primer:

dicephalus -i m [dicéfalus] dicefalus

Pri latinskih iztočnicah gre torej za načelno delano razliko (kot piše Cvetana Tavzes v *Zasnovi in zgradbi slovarja*): iztočnice s področja živalske in rastlinske taksonomije, ki označujejo rodove in vrste, so pisane z ležečo pisavo, vse ostale taksonomske enote pa s pokončno (te vsebujejo tudi slovnično informacijo).

2. Pridevniki so vedno del besedne zveze, rabljene terminološko ali neterminološko. Pridevniki sami po sebi niso termini, terminološki pomen dobijo v zvezi s samostalnikom. Zato večina slovarskih sestavkov s pridevniško iztočnico vsebuje ponazarjalno gradivo.³⁷ Primera:

³⁷ Terminološke zveze so v slovarju navedene v slovarskih sestavkih najpogostejših polnopomenskih besed zveze. Kot je navedeno v poglavju o iztočnicah v slovarju (4.1.2, pri ponazarjalnem gradivu), so prikazane na tri

dehidriran -a -o **1.** ki mu je bila odvzeta voda: ~o tkivo
2. ki mu primanjkuje, je izgubil preveč vode, tekočine: ~o tele [...]

diploiden -dna -dno ki ima dvojni niz (2n) homolognih kromosomov:
~a celica, ~a garnitura kromosomov, ~o jedro, ~o število [...]

Navadno so v terminoloških slovarjih kot iztočnice vključene tudi besedne zveze. *Veterinarski terminološki slovar* pa je delan še po načelih *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* in ima pridevnike vključene kot samostojne iztočnice (zato jih razlaga z naštevanjem primerov).

3. Prislovi so v slovarju označeni z oznako prisl. ali so brez oznake. V slovarju jih je malo.³⁸ Primeri:

ad oculos [ad ókulos] na oko, približno

decrescendo prisl. [dekrešéndo] s pojemajočo jakostjo
šum ~ [...]

recenter paratum [recénter parátum] sveže pripravljeno (npr. zdravilo)

sub cutim [sub kútím] pod kožo

V slovarju so večinoma enobesedne iztočnice (večbesedne so rodovi in vrste v latinščini (*Melopsittacus undulatus*), znanstveniki (*Darwin, Charles Robert*), imena zavodov (*Državni veterinarski bakteriološki zavod v Ljubljani*), pripisi na receptu (*adde bacillum vitreum*)). Ravno pri prislovih pa kot iztočnice najdemo tudi besedne zveze (poleg zgoraj naštetih npr. še: *ad libitum, ad manus medici, ad oculos ...*).

Več prislovov v slovarju najdemo v slovarskih sestavkih, ki jih dopolnjuje pojasnilo v zvezi. To pomeni, da je izraz kot termin uporabljan samo z nekim določenim drugim izrazom. Primeri:

dartos -- -- [dártos] v zvezi:
túnica ~

dvákrat prisl. v zvezi:
~ destilirana voda

skupínsko prisl. v zvezi:

načine: neterminološka raba izraza, terminološke zveze z iztočnico v odvisnem sklonu in besedne zveze z iztočnico v imenovalniku (takih primerov pri pridevniških iztočnicah ni).

³⁸ Da bi pridobila predstavo glede prislovov v slovarjih, sem primere poiskala tudi pri drugih črkah, ne samo pri D in R.

~ specifični antigeni

spólno prisl. v zvezah:

~ prenosljiva bolezen, ~ zrel

4. Glagolov v slovarju je malo, pri črkah D in R najdemo naslednje: *defecirati* (nedov.), *dehiscirati* (dov. in nedov.), *dekantirati* (nedov. in dov.), *dekapsulirati* (dov. in nedov.), *demineralizirati* (nedov. in dov.), *devorirati* (nedov. in dov.), *dihati* (nedov.), *dilatirati* (nedov. in dov.), *dispenzirati* (dov. in nedov.), *dojiti* (nedov.), *dozirati* (dov. in nedov.), *dražiti* (nedov. in dov.), *drenirati* (dov. in nedov.), *dresirati* (nedov.), *drstiti se* (nedov.), *racionirati* (dov. in nedov.), *razgraditi* (dov.), *razklorirati* (dov.), *razkovati* (dov.), *razredčiti* (dov.), *razsejati se* (dov.), *reagirati* (dov. in nedov.), *rediti* (nedov.), *reducirati* (nedov. in dov.), *regenerirati se* (dov. in nedov.), *reimplantirati* (dov. in nedov.), *rentgenizirati* (nedov. in dov.), *reponirati* (dov. in nedov.), *resecirati* (dov. in nedov.), *resorbirati* (nedov. in dov.), *respirirati* (dov.), *ritati* (nedov.), *roditi* (dov. in nedov.),³⁹ *rukati* (nedov.).

Od teh glagolov je nekaj takih, za katere težko rečemo, da so pravi termini za veterinarsko stroko (npr. *dihati*, *dojiti*, *dražiti*, *reagirati*, *roditi*). Glagoli s pripono -irati so večinoma pravi terminološki glagoli in so večinoma dvovidski.⁴⁰

V zvezkih *Veterinarskega terminološkega slovarja* je bilo glagolov več (npr. še *determinirati*, *dezodorirati*, *dežurati*, *dihotomirati*, *dimiti*, *disimilirati*, *razkosmičiti*, *razkužiti*, *resolvirati* ...). Po kakšnem ključu so sestavljavci slovarja odločali, kateri glagoli ostanejo v slovarju in kateri ne, ni jasno. Glagoli, ki jih najdemo v slovarju, so ostali v slovarju po načelu sporadičnega vidika – ali so v slovarju utemeljeno ali ne, bi težko rekli.

5.2.3 Proste besedne zveze

Veliko slovarskih sestavkov, zlasti tistih s pridevniškimi iztočnicami, vsebuje besedne zveze.

Veliko je iztočnic, ki so terminološko rabljene samo v besednih zvezah. Primer:

³⁹ Napaka pri iztočnici *roditi* je ostala.

⁴⁰ Mateja Jemec Tomazin v doktorski disertaciji *Prispevek prevodov temeljnih pogodb Evropske unije k slovenskemu pravnemu izrazju* razvrsti terminološke glagole na štiri skupine: 1. skupina: pravi terminološki glagoli, večinoma enobesedni zadetki s pripono -irati, 2. skupina: terminologizirani glagoli, večinoma enobesedni, ki so v strokovnih besedilih rabljeni terminološko, 3. skupina: glagoli v terminoloških besednih zvezah (večinoma so to glagoli s tožilniško vezavo), 4. skupina: glagoli v obrazcih, večbesedni zadetki.

dalmatínski -a -o v zvezi:
~ bolhač

Veliko pa je tudi slovarskih sestavkov, ki prikazujejo neterminološko rabo izraza v zvezah.

Primeri:

dékstrodeviácija -e ž odklon na desno: ~ nosnega pretina, ~ prašičjega rilca

deplecía -e ž prevelika izguba telesnih snovi ali tekočin in stanje po izgubi: ~ semenske tekočine, ~ sperme

reáktor -ja m žival, ki pri določenem preizkusu reagira pozitivno: tuberkulinski ~

rodóvniški -a -o nanašajoč se na rodovnik: ~ pes
~a knjiga, ~a krava⁴¹

Zakaj v terminološkem slovarju najdemo proste besedne zveze, ki prikazujejo neterminološko rabo izraza, v *Uvodni besedi* slovarja ni navedeno. Tega v drugih terminoloških slovarjih ni, saj navajanje prostih besednih zvez ne doprinese h kakovosti slovarja (zlasti ne k informativnosti, saj s tem zamegljuje mejo med terminom in neterminom ter tudi med specialnim in splošnim terminom (v veterinarski stroki je nekaj terminologije, ki je skupna z medicinsko, npr. glagol *roditi*)) in tudi h kakovosti stroke ne. Proste besedne zveze ne sodijo v terminološki slovar, saj gre za rabo v splošnem jeziku. Iz tega lahko sklepamo, da želi slovar uporabnika naučiti, kako se besede uporablja (ne samo znotraj stroke).

5.3 Iztočnice, vključene v slovar

Avtorica slovarja v *Uvodni besedi* pravi:

»Druga izdaja [*Veterinarskega terminološkega slovarja*] vsebuje gesla z vseh področij veterinarske medicine in sorodnih znanosti, npr. kemije, biologije, biokemije. Vključuje tudi gesla z opisi domačih živali in pomembnejših divjih kopenskih in vodnih živali, ki živijo pri nas, ter njihovo umeščanje v biološko klasifikacijo. Vsebuje zdravilne, krmne in strupene rastline z latinskimi poimenovanji, osebnosti s področja slovenske in svetovne zgodovine veterinarstva, citatna gesla ter za veterinarstvo pomembnejše kemijske elemente.«

⁴¹ Pri iztočnici *rodovniški* lahko vidimo primer proste besedne zveze (*rodovniški pes*) in stalnih besednih zvez, ki sta rabljeni terminološko (*rodovniška knjiga*, *rodovniška krava*).

5.3.1 Kakšne iztočnice so v slovarju

V slovarju nikjer ni zapisano, kakšno je merilo, kaj slovar vsebuje in česa ne – npr. pri poimenovanih živali ni merila, katera so oz. niso vključena (v slovarju najdemo *mačko, psa, hrčka* (ne pa npr. morskega prašička), pa tudi *leva, tigra* (ne pa npr. noja)).⁴²

Slovar je namenjen, kot pravi avtorica, poleg veterinarskim strokovnjakom tudi strokovnjakom sorodnih področij (agronomije, živinoreje, živilskopredelovalne industrije, kmetovalce živinorejce). Tako v slovarju najdemo veliko iztočnic s področja veterini sorodnih ved (kemije, medicine, biologije). Primeri:

denaturácija -e ž **1.** spreminjanje strukture in biološke aktivnosti beljakovin ali nukleinskih kislin, npr. s toploto ali kemičnimi snovmi, pri čemer ostanejo kovalentne vezi neprekinjene [...]

2. dodajanje kake snovi (npr. metanola) drugi snovi (npr. etanolu), ki drugo snov napravi neužitno, sicer je pa ne spremeni

recéptor -ja m **1.** molekula ali struktura na površju celice ali v njej, na katero se selektivno vežejo organizmu lastne ali vanj vnesene snovi oziroma zdravila [...]

2. občutljiv živčni končič, ki se odziva na različne stimulanse [...]

retíkulum -a m **1.** drobno mrežje v notranjosti celice [...]

Po pregledu iztočnic v slovarju ugotovimo, da so nekatere iztočnice v slovar vključene bolj z vidika človeka kot živali. V slovarju so namreč iztočnice, ki označujejo pripise na receptih (*da, detur!, repetatur!*), razni pripomočki (*dermatograf – pisalo za označevanje, zaznamovanje po koži; defibrilator – naprava za zaustavitev srčne fibrilacije*), hrana (*drobovina (užitno živalsko drobovje), pršut, klobasa (kranjska, krvava, lovska), juha (mesna juha)*), vrste sira (*rokfor, romadur, tudi ementalec, trapist ...*), eksotične vrste živali (*dingo – pes, ki živi v divjini Avstralije; Rhipicephalus – rod klopotov, razširjenih v Afriki; tudi lev, kamela*), z ljudmi povezani izrazi (*rasa – skupnost ljudi [...]*), izrazi, ki niso nujno termini (*ravnotežje, raziskava, receptura*).

Pri tem niso problematične iztočnice, ki označujejo pripise na receptih in pripomočke, saj gre za slovar, namenjen veterinarjem (in bodočim veterinarjem, torej dijakom in študentom) in se zato uvaja tudi tovrstno terminologijo. Problem slovarja je, da v uvodu ne navaja meril in

⁴² V *Uvodni besedi* avtorica pravi, da slovar vključuje iztočnice z opisi domačih živali in pomembnejših divjih kopenskih in vodnih živali, ki živijo pri nas. Med iztočnicami pa najdemo tudi poimenovanja živali, ki jih pri nas ni, torej se slovar ne ravna po tem merilu.

pojasnil, kakšne iztočnice (in zakaj) vključuje. Tako ni pojasnjeno, zakaj so nekatere vrste sira v slovar vključene, druge ne (enako velja za vrste mesnin, zdravil, taksonomijo ...).

Kot je v članku že opozarjal Viktor Majdič, je v slovarju še vedno navedenih več vrst konj, ki so slovenskemu prostoru manj znane (*andaluški, berberski konj*), za naš prostor pomembnejših vrst pa ni (ni slovenskega hladnokrvnega, slovenskega toplokrvnega konja, ljutomerskega kasača, posavca, islandskega konja).

5.3.2 Dodatek: *Nekateri prvi in zadnji deli zloženek, izpeljank, ki se uporabljajo v veterinarstvu*

Slovarski del *Veterinarskega terminološkega slovarja* ne vsebuje predpon in pripon. Te so po abecednem vrstnem redu navedene v dodatku slovarja, kjer so razložene, zraven pa so navedeni še primeri besed. Tako kot so imeli zvezki *Veterinarskega terminološkega slovarja*, ima, za primerjavo, tudi *Slovenski medicinski slovar* iz leta 2007 predpone in pripone na ustreznem mestu znotraj slovarskega dela.

Razlog, da so obrazila ločena od slovarskega dela, je verjetno predvsem v tem hotenju, da bi se terminološki slovar razlikoval od splošnega. Vendar terminološki slovar naj bi opisoval pojmovni svet stroke, torej termine, ki so v določeni stroki že uveljavljeni, tvorjenje novih terminov pa ni ustrezno za terminološki slovar (mogoče za prihodnje izdaje, če se v času termin uveljavi). Zato navajanje obrazil v terminološkem slovarju ni potrebno, mogoče je celo odsvetovano.

Ob tej ugotovitvi lahko ponovno sklepamo, da je *Veterinarski terminološki slovar* izrazito avtorsko delo. Tvorba novih terminov ne bi smela biti odvisna od posameznika, v tem primeru avtorja slovarja, temveč naj bi bili novi termini dogovor v stroki – dejansko stanje pa pokaže predvsem raba terminov.

5.4 Označevalniki v slovarju

Pri sestavljanju terminoloških slovarjev se pri avtorjih pogosto pojavi želja po označevanju izrazov, ki naj bi bili zaznamovani, vendar težko povejo, kako in koliko so ti izrazi

zaznamovani. Zato se tudi v terminoloških slovarjih pojavlja potreba po rabi primernih označevalnikov.

Mateja Jemec Tomazin in Marjeta Humar (2013: 178–179) v članku naredita primerjavo med terminološkimi slovarji in ugotavljata, katere stilne označevalnike uporabljajo. Ugotovita, da termini, označeni s skupnim označevalnikom, večinoma nimajo skupnih značilnosti oz. je te težko določiti. To kaže na to, da avtorji slovarjev pojmujejo posamezne stilne vrste bolj po lastnem občutku kot pa izdelani teoriji (ni jasnih mej pri rabi označevalnikov strokovno pogovorno in žargonsko). Avtorici članka za terminološke slovarje predlagata uporabo zgolj enega označevalnika – žargonsko,⁴³ kar bi opozorilo na neformalni govorni položaj (govorni prenosnik), ki zaradi okoliščin omogoča učinkovito sporazumevanje. Stilno (ali zvrstno) označeni termini v slovarju morajo biti preusmerjeni na stilno (ali zvrstno) nezaznamovani termin. Če ta ne obstaja in je njegova žargonska različica uveljavljena, pa se je treba odločiti, če sploh gre za žargonizem ali ne.

Zvrstne označevalnike uporablja tudi *Veterinarski terminološki slovar*.

V poglavju o zasnovi in zgradbi slovarja⁴⁴ Cvetana Tavzes piše, da *Veterinarski terminološki slovar* poleg zdaj uporabljanih izrazov vključuje tudi nekaj zastarelih, poljudnih in žargonskih izrazov.⁴⁵ Piše tudi, da so pri »manj pravilnih, redkeje uporabljanih, zastarelih ali žargonskih izrazih [...] razlage nadomeščene z izrazom, ki je pravilnejši ali se pogosteje uporablja in mora biti uvrščen v slovarju kot iztočnica«. Zvrstne oznake v slovarju so brez pojasnila v uvodu; niso jasno opisane in meje med označevalniki niso jasno postavljene.

Pri rabi označevalnikov se lahko upošteva konceptualna izhodišča iz *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*, npr.: žarg.(onsko): »Beseda, pomen ali zveza iz govora posameznih stanov (SSKJ, § 141)« in nestrok.(ovno): »Termin je še živ, a ga novejša terminologija zavrača (SSKJ, § 128).« *Veterinarski terminološki slovar* je izšel nekaj deset let po *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (ob že spremenjeni slovaropisni terminologiji v *Slovenskem pravopisu* in *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika*). Lahko sklepamo, da pri sestavljanju slovarja ni bil problem samo pri terminologinji, temveč tudi pri sodelavcih slovenistih.

⁴³ Termini izhodiščno ne bi smeli imeti označevalnikov, saj naj bi terminološki slovarji popisovali samo sodobno terminologijo. Ker so še vedno v rabi nekateri starejši termini, ki nimajo drugih (sodobnejših) ustreznih izrazov, se označevalnik žarg. večkrat rabi kot stilni in ne kot zvrstni. Cvetana Tavzes v *Veterinarskem terminološkem slovarju* (v poglavju *Zasnova in zgradba slovarja*) piše o zvrstnih označevalnikih (žarg., nestrok., poljud.).

⁴⁴ Zasnova in zgradba slovarja. *Veterinarski terminološki slovar*. Ljubljana: Založba ZRC, 2013. 10–13.

⁴⁵ V seznamu krajšav in oznak za stilno zaznamovane lekseme najdemo označevalnike nestrok. (nestrokovno), poljud. (poljudno), vulg. (vulgarno), zastar. (zastarelo) in žarg. (žargonsko).

Primeri slovarskih sestavkov z zvrstnimi označevalniki:⁴⁶

adrenálka -e ž žarg. nadledvična žleza

akomíja -e ž zastar. alopecija (2)

albúmen -mna m 1. žarg. beljakovina [...]

aleksín -a m zastar. komplement

aséptika -e ž žarg. oddelek bolnišnice, v katerem poteka delo aseptično

bázedovka -e ž žarg. basedowova bolezen

beladóna -e ž žarg. volčja češnja

bòh bòha m poljud. s prašiča odrta, nerazrezana slanina

išias –a m poljud. bolečina v križu in vzdolž sedničnega živca [...]

rít -i ž vulg. zadnjica

tvór -a m nestrok. furunkel

Pri terminih, označenih z označevalnikom zastar.,⁴⁷ opazimo, da so to v veliki meri latinska poimenovanja ali starejša poimenovanja določenih pojmov. Slovarski sestavek nas preusmeri

⁴⁶ Poleg navedenih primerov tako še: z označevalnikom zastar.: aloksuren, aloksuri, amebocit, artronoza, askariaza, askaridiaz, akaridioza, *Avreomicin*, *Bedsonia*, *Bilharzia*, *Bothriocephalus*, cefalin, *Cowdria*, dermatofitija, *Diplococcus pneumoniae*, *Distomum*, družica, dušnik, *Eberthella*, eperitrozoonoza, *Eperythrozoon*, epistropheus, ergastoplazma, felilalanin-hidroksilaza, ferment, *Flagellata*, flogoza, gonocit, *Gramineae*, hematomikoza, hipertonijska (2), holin-acetilaza, kalomel, kalorija, kankroid, karbol, karbolen, karioplast, kinetosom, kokarboksilaza, ksilol, laktaza, *Lambliia*, lambliaosis, lamblioza, limfadenomatoza, *Malleomyces*, melanokarcinom, merkaptan, mevlja, miazma, *Monilia*, nutalioza, obist, očnjak, osepnice, panaricij, pankreocimin, paranefros, *Piroplasma*, piroplasmosis, piroplazma, piroplozmoza, pitanka, prolana, protista, rape, reagin, *Sarcosporidia*, *Serpulina*, sfingomielinaza, shistosomioza, spermatoplast, spirohetoza (1), spongioplazma, steapsin, streptothrix, streptotrihoza, *Torula histolytica*, trombokinaza, tromboplastin, ulj, uljnjak, *Uncinaria*, *Uredinales*; z označevalnikom žarg.: cianotik, digitalis, dvojčica, frenikus, gamaterapija, glosantraks, hipoglosus, holedohus, kardioakcelerator (1), kardioinhibitor (1), karotida, kemizem, kompakta, koronarka, kurativa, limbernek, optikus, parasimpatikus, paratiroidna, per primam, per tertiam, plak, plazmaeksplander, radioelement, rentgen (3), retrokardij, revma, sekale, sfinkter, simpatikus, skeniranje (1), slinavka (1, 2), spongioza, suprarenalka, teka, tiroidea, trigeminus, trikuspidalka, urinokultura (1), uroinfekt (1), vagus; z označevalnikom poljud.: katar, krastavost, krotica, krtica, levkoplast, mendravec, pojati se, pójav, prdec, prdenje, salicil, scalina, scalo. Z označevalnikom vulg. je edini primer iz slovarja naveden zgoraj, prav tako z označevalnikom nestrok.

⁴⁷ Označevalnik zastarelo je od vseh označevalnikov v terminoloških slovarjih še najbolj utemeljen, saj omogoča normativnost slovarja (tudi Cvetana Tavzes v *Zgradbi in zasnovi slovarja* pravi, da so »pri podrejenih, to je manj pravih, redkeje uporabljenih, zastarelih ali žargonskih izrazih [...] razlage nadomeščene z izrazom, ki [...] se pogosteje uporablja [...]. S tem je nakazana normativnost slovarja [...].«).

k novejšemu in pogosteje rabljenemu izrazu. Med stilno označenimi termini je največ označenih prav s tem označevalnikom. *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (Uvod, § 155) pravi, da so z označevalnikom zastar. označene nekoč rabljene besede, pomeni ali zveze, ki so v današnjem knjižnem jeziku mrtve. Gre torej za časovno zaznamovane lekseme in ob tem se pojavi vprašanje, zakaj je smiselno take besede vključevati v slovar, ki naj bi pokazal trenutno rabo terminologije nekega področja. Terminološki slovar naj bi pokazal sodobno rabo terminov nekega področja, torej časovno zaznamovanih leksemov ni smiselno vključevati vanj.

Žargonizmi so večinoma pogovorna poimenovanja za določene pojme. Zanje je značilen govorni prenosnik in omogočajo učinkovito govorno sporazumevanje. Tudi žargonizmi so v slovarskih sestavkih preusmerjeni na ustrezní termin.

V slovarju se pojavlja tudi označevalnik poljud. Termini s tem označevalnikom so večinoma leksemi, ki se uporabljajo tudi izven veterinarske stroke. V nekaterih primerih se lahko podvomi glede vključenosti leksema v terminološki slovar (npr. *krotica*, *krtica*), slovarski sestavki nas pri vseh poljudnih leksemih preusmerijo k zvrstno nezaznamovanemu terminu. Verjetno so tudi ti termini v veterinarski stroki rabljeni kot žargonizmi, torej v pogovornem sporazumevanju.

Z označevalnikoma vulg. in nestrok. je v slovarju označen le po en termin. Zaradi tega lahko podvomimo v ustreznost rabe teh označevalnikov in uvrstitve terminov v slovar.

5.5 Slabosti slovarja glede na pregledano gradivo

Glede na pregledano gradivo v *Veterinarskem terminološkem slovarju*, izpisane primere in s primerjavo slabosti zvezkov slovarja (pregled je naredil Viktor Majdič, o tem pišem v poglavjih 3.2.2 in 3.2.2.1) z zadnjo izdajo slovarja, lahko pripombe k slovarju razdelimo na načelne (take, ki se tičejo koncepta), pravilne odločitve sestavljavcev slovarja in nedoslednosti (oz. napake in spreglede).

Med načelne napake *Veterinarskega terminološkega slovarja* spadajo:

- vključevanje prostih besednih zvez (ki niso rabljene terminološko), sploh pri pridevniških iztočnicah,

- slovar ne vključuje besednih zvez kot iztočnic, kot je v navadi pri terminoloških slovarjih (to nakazuje, da je slovar delan po desetletja starih načelih, kot je bil delan *Slovar slovenskega knjižnega jezika*),
- vključevanje glagolov, ki niso termini (npr. *dihati, dojeti, roditi*); nikjer ne zasledimo, katere glagolske iztočnice naj bi slovar vključil in katerih ne,
- v uvodu je navedeno, da so v slovar kot iztočnice vključene živali, ki živijo pri nas (zakaj torej slovar vključuje tudi *tigra, leva ...*),
- obrazila, ki so v dodatku slovarja, ne sodijo v terminološki slovar (ta naj bi prikazoval sodobno terminologijo neke stroke, ne pa učil tvorjenja besed),
- nejasna (ne)uporaba označevalnikov, sploh termini z označevalnikom zastarelo ne bi sodili več v slovar.

Pravilne odločitve sestavljalcev slovarja:⁴⁸

- naglasnih dvojnic slovar ne navaja,
- prevajanje latinskih terminov oz. napotitev od latinskega termina k slovenskemu ustrezniku,
- latinske samostalniške iztočnice, ki označujejo rodove in vrste, so pisane z ležečo pisavo in z veliko začetnico ter ne vsebujejo slovnične informacije,
- brez slovnične informacije so tudi osebna imena, slovenske in latinske citatne iztočnice.

Napake in nedoslednosti:⁴⁹

- navedba dvoglasnosti pri zloženkah z radio- in nekaterih drugih iztočnicah,
- večinoma ne navaja dvojnosti v načinu pregibanja – v uvodu piše, da so morebitne pisne dvojnice zapisane z označevalnikom *in*, vendar je navedenih pisnih dvojnic skozi slovar malo (v terminološkem slovarju informacija o dvojnosti ni potrebna),
- neenotno pisanje pridevniških zvez, ko gre za barve,
- napake pri rabi določne/nedoločne oblike pridevnika,
- napačna oblika trpnega načina,
- uporaba nepovratnega svojilnega zaimka namesto povratnega,
- nekateri prevzeti izrazi v razlagah niso bili zamenjani z ustreznimi slovenskimi,
- neenotno predstavljanje iztočnic za različne konje (edninsko in množinsko),

⁴⁸ Našteta so merila, ki jih slovar navaja v uvodu in se jih dosledno drži.

⁴⁹ Vse (razen druge) so našteje in ponazorjene v poglavju 3.2.2.1.

- pisni spodrseljaj pri *nepopolen*,
- nekatere razlage so premalo natančne (premalo informacij za terminološki slovar).

6 Primerjava med slovarji

6.1 Slovenski medicinski slovar

Ker *Veterinarski terminološki slovar* vključuje veliko število iztočnic s področja medicine, bom primerjala iztočnice pri črki D z iztočnicami v *Slovenskem medicinskem slovarju*,⁵⁰ po katerem so se sestavljavci veterinarskega slovarja tudi zgledovali. Slovarja imata še eno skupno lastnost – Cvetana Tavzes, leksikografska in leksikološka urednica veterinarskega slovarja, je kot leksikografska urednica sodelovala tudi pri prvi izdaji medicinskega slovarja.

Po *Slovenskem medicinskem slovarju* so se sestavljavci veterinarskega slovarja zgledovali predvsem glede dodatne izbire iztočnic in njihovih razlag – vnesli so več latinskih ustreznikov, s čimer naj bi slovar pridobil na kakovosti. Medicinski slovar jim je bil v pomoč tudi pri opuščanju iz latinščine poslovenjenih strokovnih izrazov, ki so jih nadomeščali s slovenskimi.

Iztočnic v *Veterinarskem terminološkem slovarju*, ki se začnejo s črko D in se ujemajo z iztočnicami v *Slovenskem medicinskem slovarju*, je veliko. Tista, ki jih v medicinskem slovarju ni, lahko razdelimo na več skupin:

- vrste, rodovi (živali in rastlin): *Dactylis*, *Datura*, *Daucus carota*, *Davainea*, *Davaineidae*, *Deltaretrovirus*, *Dentex vulgaris*, *Dermanyssus*, *Dermatophilaceae*, *Dermatophilus*, *Desmodus rotundus murinus*, *Deuteromycetes*, *Dicentrarchus labrax*, *Dictyocaulus*, *Diphyllobothriidae*, *Distomum*, *dresnovke*, *Dryoperis filix-mas*;
- pripis na receptu, kratice, okrajšave: *da*, *DAG* (*diacilglicerol*), *DL* (*smrtna doza*);
- besede z veterinarskega področja ali sorodnih področij (medicinskega, kemijskega ...): *dakriocitektazija*, *dakriocistoblenoreja*, *dakrioreja*, *daktilen*, *dankin*, *dartos*, *debelonožnost*, *debelorep*, *debelorog*, *debri*, *decapitatio*, *decapsulatio*, *decerebracija*, *deciduati*, *deciduom*, *defecirati*, *defektonost*, *deformiran*, *dejekt*, *dekantirati*, *dekarbonizacija*, *dekornuacija*, *dekstran*, *dekstrodeviacija*, *dekstroglukoza*, *dekstrozurija*, *delavka*, *demarkacijski*, *demodikoza*, *demulcent*, *dentoalveolaren*, *deplecija*, *depuratus*, *derivant*, *derma*, *dermalgija*, *dermanisus*, *dermatik*, *dermatofiloz*, *dermatofitoza*, *dermatograf*, *dermatogafizem*, *dermatološki*, *dermatoragija*, *dermatoskleroza*, *dermatospazem*, *dermatotropen*, *descendent*,

⁵⁰ *Slovenski medicinski slovar*. Ur. Miroslav Kališnik. Ljubljana: Medicinska fakulteta, 2007.

desikant, desmitis, destilat, detelja, detergent, determiniran, determiniranost, detrakcija, detraktor, detumescenca, devetogub, devorirati, devteropatija, devtoplazma, dezbariera, dezinfekcijski, dezmitis, dezmozografija, dezmozopatija, dezmozreksa, dežela, deževnik, diaceturija, diaethylbarbituricus, diafragemski, diafragmalgija, diagnosticiranje, diaografija, diareza, diaskleralen, diazoreakcija, diazozkupina, diazozpojina, didelfija, didimalgija, didimitis, didymus, dietetski, dietilbarbituren, difalus, difteroiden, difusus, digeneza, digestiven, digitalin, digitalis, digitigrad, digitoksin, dihoričen, dihtenje, dikariontski, dikloksacilin, dilaceracija, dilatiran, dimeljničen, dimeren, diopometrija, diphyllbothriosis, dipigus, diploid, diplosomija, discissio, discizija, disgalakcija, diskorija, dislociran, dismorfizem, disociirati, disolucija, dispanzerizacija, dispenzatorij, distenzijski, distrakcija, distrikt, ditiridij, diurea, divergenca, divulzija, dizigoten, dlančnično-medsezamoiden, dogon, doječ, dojilja, dojnica, dolgoglavost, domestikacija, donošenec, Doyen, Eugene Louis (francoski kirurg), dražiti, dremavica, dresirati, dresura, dristlja, drst, drsten, drstišče, drstitev, drstiti se, Državni veterinarski bakteriološki zavod v Ljubljani, duodenitis, durina, duroaranhnitis, dušica, dušičen, dvojedr, dvokarotiden, dvoosen, dvoperesen, dysaesthesia, dysentheria;

— živali in rastline: *daginja, dakel, dalmatinec, dalmatinski, damjak, dermatofilus (bakterija), dermatofit (plesen), dihur, dingo, dirofilarija (črv), divjačina, divjačinski, divjad, divjaden, doberman, doga, dogast, dorset (pasma ovc), drobnica, drobnoživka (mikroorganizem), dromedar, drozofila (vinska mušica), dvoparkljarji, dvoustka;*

— besede iz splošnosporazumevalnega jezika: *dajalec, darvinizem, dir, dlakast, dlesenski, dober, dovzeten, driskav, drnec, drobilec, družan, dvakrat, dvomljiv, dvorjenje, dvostranski.*

Po primerjavi iztočnic v obeh slovarjih ugotovimo, da je velika večina iztočnic iz medicinskega slovarja vključena tudi v veterinarski slovar. V medicinskem slovarju ni latinskih poimenovanj za živalske in rastlinske vrste, kar je tudi pričakovano. Stroki veterine in medicine se seveda delno prekrivata, predvsem kar se anatomije telesa tiče, in težko je določiti mejo, kaj spada samo v medicino ali kaj samo na področje veterine.

V *Veterinarskem terminološkem slovarju* torej lahko najdemo iztočnice, ki bi jih slovar, namenjen strokovnjakom veterine, lahko izpustil, saj sodijo na področje medicine oz. drugih sorodnih ved. Primeri:

deaminácija -e ž odstranitev aminoskupine iz molekule:
oksidativna ~ deaminacija, pri kateri sočasno poteka oksidacija

deltoíden -dna -o podoben veliki grški črki delta:
~a mišica [...]

dolábra -e ž obveza, pri kateri se zavoji širijo v obliki vijačnice [...]

Enako velja za *Slovenski medicinski slovar*, v katerem najdemo tudi termine, ki so značilni za področje veterine in jih v medicinskem priročniku ne bi pričakovali:

distémper -ja *m* bolezen, ki jo povzroča virus pasje kuge (ki je antigensko soroden virusu ošpic), a ni nalezljiva za človeka; *sin.* pasja kuga

domàč -áča -e nanašajoč se na dom ali na udomačenost: ~a kokoš, ~a kura, ~a mačka, ~e govedo, ~i konj, ~i kunec, ~i pes, ~i zajec

dvoživka -e ž predstavnik iz razreda dvoživk; *sin.* amfibija, krkon [...]

Pred primerjavo iztočnic v obeh slovarjih sem sklepala, da se bodo razlage pri enakih iztočnicah v obeh slovarjih ujemale, ugotovila pa sem, da je le malo razlag prepisanih oz. enakih. Oba slovarja stremita k temu, da je vsaka beseda iz razlage razložena v slovarju, čeprav gre za terminološka in ne splošna slovarja. Razlage pa niso prevzete med slovarji – sestavljavci veterinarskega slovarja so se zgledovali po medicinskem, saj gre za sorodni področji, vendar so razlage besed (večinoma) prilagojene veterinarski stroki, čeprav so nekatere razlage v veterinarskem slovarju kljub temu antropomorfne. Primeri:

Veterinarski terminološki slovar:

daroválec -lca *m* žival, ki se ji odvzame celice, kri, tkivo ali organ za transplantacijo ali spermo za oploditev [...]

démodeks -a *m* kožna zajedavska pršica iz rodu *Demodex*, ki povzroča demodikozo pri živalih in človeku

diabétik -a *m* bolnik, ki ima sladkorno bolezen [...]

diéta -e ž posebna, predpisana prehrana, zlasti za bolnike: brezmesna ~, mlečna ~ [...]

dispnóik -a *m* bolnik z dispnejo [...]

disponíran -a -o dovteten za bolezen ali nagnjen k bolezni: ~ za bolezen

Slovenski medicinski slovar:

daroválec -lca *m* oseba, ki se ji odvzame celice, tkivo ali organ za transplantacijo ali spolne celice za oploditev; *sin.* dajalec, donor (2): ~ organa

démodeks -a *m* pršica iz rodu *Demodex*

diabétik -a *m* bolnik s sladkorno boleznijo

diéta -e *ž* predpisana hrana za zdravega ali bolnega človeka: neslana ~ [...]

dispnoík -a *m* bolnik z dispnejo

disponíran -a -o [...] **2.** ki je dovzeten za bolezen ali nagnjen k bolezni

6.2 Veliki slovar tujk

Veliki slovar tujk nam v slovarskih sestavkih nudi več informacij: poleg razlage iztočnične besede vključuje tudi izvor besede, pomen, v katerem se beseda uporablja na Slovenskem, in področje, na katerem se beseda pojavlja. Vključuje tudi sopomenke, slovenske in tuje (s pomočjo podiztočnic in sistemom kazalk).⁵¹

Da sem iztočnice iz *Veterinarskega terminološkega slovarja* (spet sem se omejila na iztočnice pri črki D) primerjala z iztočnicami (in razlagami) v *Velikem slovarju tujk*, je vplivalo tudi to, da je pri obeh slovarjih (kot tudi medicinskem) sodelovala Cvetana Tavzes. Preverila sem, če so in v kolikšni meri so prepisane razlage besed, na katero področje slovar tujk uvrsti besede, ki jih najdemo v veterinarskem slovarju, in nazadnje še, če so definicije morda prepisane iz *Slovenskega medicinskega slovarja*.

V *Velikem slovarju tujk* najdemo veliko iztočničnih besed iz veterinarskega slovarja. Za razliko od medicinskega, ki vključuje tako rekoč vse latinske iztočnice iz veterinarskega, je latinskih iztočnic v slovarju tujk zelo malo.

Ker nam slovar tujk nudi informacijo o tem, na katerem področju se iztočnična beseda uporablja, sem pri iztočnicah, ki se pojavijo v obeh slovarjih, ugotovila naslednje:

⁵¹ Povzeto iz *Uvoda v Veliki slovar tujk*, str. VII.

1. Velika večina iztočnic spada na področji medicine in kemije. Čeprav je težko potegniti jasno mejo med področjema medicine in veterine, bi veterinarski slovar lahko nekatere iztočnice izpustil. Primer:

<i>Veterinarski terminološki slovar</i>	<i>Veliki slovar tujk</i>
deaminácija -e ž odstranitev aminokislina iz molekule [...]	deaminácija -e ž [lat.] izločanje aminoskupine iz organske spojine KEM.

Slovar tujk uvrsti na področje medicine tudi tiste besede, za katere bi lahko rekli, da so upravičeno tako v medicinskem kot tudi v veterinarskem slovarju. Primera:

<i>Veterinarski terminološki slovar</i>	<i>Veliki slovar tujk</i>
dermacéntor -ja m klop iz rodu <i>Dermacentor</i>	dermacéntor -ja m [nlat. <i>Dermacentor</i>] klop iz rodu <i>Dermacentor</i> , prenašalec povzročiteljev raznih bolezni MED.
dikrocelióza -e ž metljivost, ki jo povzroča mali jetrni metljaj (pojavlja se pri ovcah, govedu, jelenih in drugih živalih) [...]	dikrocelióza -e ž [nlat. <i>dicrocoeliosis</i> iz <i>Dicrocoelium</i> iz gr. <i>dikhroos</i> dvojen] bolezen, ki jo povzročajo jetrni metljaji iz rodu <i>Dicrocoelium</i> MED.

2. Ostala področja (poleg medicine), na katera slovar tujk uvrsti iztočnice, ki jih najdemo tudi v veterinarskem slovarju, so še: kemija (*deaminacija, dehidrogenacija, deionizacija, dekstrin, dekstroza, depolimerizacija, diamin, difosfat, diglicerid*), biokemija (*dehidrogenaza, deoksiribonukleinski, deoksiribonukleotid, deoksiriboza, disaharid*), farmacija (*da, demulcent, diuretik*), biologija (*demodeks, depigmentacija, diktiosom*), mikrobiologija (*dekapsidacija, dekapsulacija, diplokok*), botanika (*Datura, dekapitacija*), anatomija (*decidua, deltoideus, dentin, diploa*), fiziologija (*degluticija, dejekt, demielinizacija, dendrit, denervacija*), zoologija in tudi gastronomija (*dagnja*).

Pri teh iztočnicah ugotovimo, da se predvsem na področje zoologije uvrsti več besed, ki spadajo tudi na področje veterine in tako v veterinarski slovar. To kaže na umeščanje veterine kot stroke nekam med medicino in zoologijo (gre za zoološko (živalsko) medicino).

Primeri:

<i>Veterinarski terminološki slovar</i>	<i>Veliki slovar tujk</i>
dámjak in dámjek -a m jelen iz rodu <i>Dama</i> , ki se goji v ogradah SIN.: jelen lopatar, <i>Dama</i>	dámjak -a m [nlat. <i>Dama</i> iz lat. <i>dama</i> , <i>damma</i> divja koza, antilopa; srna] <i>Dama</i> , vrsta sodoprstih kopitarjev iz družine jelenov ZOOLOG.
díngo -a m podivjan domači pes, ki živi v divjini Avstralije SIN.: <i>Canis dingo</i>	díngo -a m [nlat. <i>Canis dingo</i>] avstralski divji pes, <i>Canis dingo</i> , vrsta zveri iz družine psov; * <i>tudi</i> varagál -a m ZOOLOG.
dromedár -ja m velblod z eno grbo, jezdna in tovorna žival Severne Afrike, Arabije in Prednje Azije (grba je zaloga maščobe) SIN.: arabski velblod, enogrba kamela, enogrbi velblod, <i>Camelus dromedarius</i>	dromedár -ja m [nlat. <i>Dromedarius</i> iz gr. <i>dromás</i> tekač] enogrbi velblod, <i>Camelus dromedarius</i> , vrsta sodoprstih kopitarjev iz družine kamel ZOOLOG.
drozofila -e vinska mušica	drozofila -e ž [gr. <i>drósos</i> rosa, <i>philos</i> ljub] 1. vinska mušica, žuželka iz rodu <i>Drosophila</i> ZOOLOG. 2. mn. drozofile, <i>Drosophila</i> , rod žuželk iz reda dvokrilcev ZOOLOG.

3. V slovarju tujk dobimo tudi iztočnice, ki so brez informacije o tem, na katerem področju se uporabljajo (*darwinizem, DDT, defekt, deficit, deformacija, difuzija, dihibrid, direkten, doza, droga ...*). Več takih iztočnic spada na področje veterine (ali glede na ostale rešitve v slovarju tujk vsaj na področje zoologije) in jih tudi najdemo v *Veterinarskem terminološkem slovarju*:

<i>Veterinarski terminološki slovar</i>	<i>Veliki slovar tujk</i>
dákel -kla m jazbečar	dákel -kla m [nem. <i>Dackel</i>] jazbečar, majhen lovski pes
dóga -e ž pasma velikega, močnega kratkodlakega psa različnih barv dlake, ki se uporablja kot čuvaj in pes za obrambo [...]	dóga -e ž [iz angl. <i>dog</i> pes] 1. velik delovni ali hišni pes vitke postave s krepkim oprsem in zelo kratko dlako 2. v imenih pasem: argentinska ~, bordojska ~ [...]
domestikácija -e ž udomačitev	domestikácija -e ž [* iz lat. <i>domesticus</i>

	domač] udomačevanje, udomačitev (~ goveda)
dorzálen -lna -o [...] 4. hrbtiščen: ~e dlanske arterije, ~ stopalne arterije, ~i skupni prstni živci, ~i stopalni živci	dorzálen -lna -o [nlat. <i>dorsalis</i> iz lat. <i>dorsum</i> hrbet] [...] 2. pri živalih hrbten, ki je bližje hrbtu (~a aorta, ~a plavut) [...]
dresírati -am nedov. uriti, šolati žival za opravljanje določenih nalog	dresírati -am <i>nedov.</i> [nem. <i>dressieren</i> iz fr. <i>dresser</i>] vaditi, uriti živali v določeni spretnosti [...]
dúrina -e ž spolna kuga konj	dúrina -e ž [fr. <i>dourin</i> iz ar.] nalezljiva bolezen konjev (konjska sramna kuga)

Predvsem pri iztočnici *durina* bi se v *Velikem slovarju tujk* pričakovalo, da bi izraz z oznako VET. uvrstil na področje veterine.

4. V *Velikem slovarju tujk* najdemo malo iztočnic z oznako, da izhajajo s področja veterine.

Pri črki D so te iztočnice naslednje:

dekornuácija -e ž [nlat. *decornati* iz de + lat. *cornu* rog] operativno odstranjevanje rogov domačih živali, da bi bile primernejše za vzrejo v večjih skupinah VET.

descénzus -a m [nlat. *descensus* iz lat. *descendere* spuščati se] spust, spuščanje kakega organa v kavdalni smeri ali ustrezno končno stanje MED., VET.

distémper -ja m [*] pasja kuga, bolezen, ki jo povzroča virus pasje kuge VET.

dórset -a m [angl. po angleški pokrajini Dorset] pasma ovc, razvita v Angliji (zdaj v Veliki Britaniji, ZDA, Avstraliji), srednje velikosti, ki daje kakovostno volno in meso VET.

drén -a m [angl. *drain* odvodna cev] cev, trak ali gaza za odvajanje tekočine ali zraka iz rane ali telesne votline MED., VET.

drenáža -e ž [fr. *drainage* iz angl. *drain* odvodna cev ali jarek] [...] 3. odvajanje tekočine, zraka iz rane ali telesne votline MED., VET. [...]

drenírati -am *dov. in nedov.* [*][...] 2. odvajati tekočine, zrak iz rane ali telesne votline MED., VET.

5. V *Velikem slovarju tujk* sem pri preverjanju iztočnic, ki se začnejo na črko D, naletela tudi na dve iztočnici, ki sta označeni, da spadata na področje veterine, v *Veterinarskem terminološkem slovarju* pa teh iztočnic ni:

dermansioza -e ž [po povzročitelju bolezni, žuželki *Dermanyssus gallinae*⁵² + -oza] parazitska bolezen ptic, redko sesalcev in človeka MED., VET.

domesticirati⁵³ -am *dov. in nedov.* [nlat. *domesticare* iz lat. *domesticus* domač] udomačiti (žival) VET.

Pri primerjavi iztočnic med *Veterinarskim terminološkim slovarjem* in *Velikem slovarjem tujk* sem bila pozorna tudi na razlage iztočnic. Ugotovila sem, da razlage v slovarjih niso enake, torej ne gre za prepisovanje razlag med slovarji.

Zaradi sodelovanja Cvetane Tavzes pri vseh treh slovarjih, ki jih za primerjavo uporabljam (*Veliki slovar tujk*, *Slovenski medicinski slovar* in *Veterinarski terminološki slovar*), sem preverila še, če morda sovpadajo razlage iztočnic znotraj slovarja tujk in medicinskega slovarja. Iztočnice v *Velikem slovarju tujk*, ki se začnejo na črko D in so označene, da spadajo na področje medicine, sem preverila v *Slovenskem medicinskem slovarju*. Izkazalo se je, da je med tema slovarjema sovpadanja razlag iztočnic precej več. Nekatere razlage so enake, druge delno spremenjene.⁵⁴

Primeri enakih razlag:⁵⁵

<i>Veliki slovar tujk</i>	<i>Slovenski medicinski slovar</i>
defeminizácija -e ž [lat.] izginevanje ali izguba za žensko značilnih sekundarnih spolnih znakov MED.	defeminizácija -e ž izginevanje ali izguba za žensko značilnih sekundarnih spolnih znakov
defleksija -e ž [...] 2. odmik ali gibanje stran od ravne črte ali določene smeri (~ glave) MED.	defleksija -e ž 1. odmik ali gibanje stran od ravne črte ali določene smeri: ~ glave [...]
didermóm -a <i>m</i> [nlat. *] novotvorba, katere parenhim sestavljajo tkiva dveh ključnih pol; tudi bidermóm -a <i>m</i> MED.	didermóm -a <i>m</i> novotvorba, katere parenhim sestavljajo tkiva dveh ključnih pol; <i>sin.</i> bidermom, bidermoma

⁵² V *Veterinarskem terminološkem slovarju* najdemo iztočnico *Dermanyssus* s stalno besedno zvezo *Dermanyssus gallinae* (kokošja pršica).

⁵³ Za primerjavo: v *Velikem slovarju tujk* najdemo iztočnico *domestikacija* (*udomačevanje, udomačitev* (~ *goveda*)), ki pa ni označena, da spada na področje veterine.

⁵⁴ Da je tega v *Veterinarskem terminološkem slovarju* nekoliko manj, bi lahko pripisali temu, da je avtorica slovarja vztrajala pri lastnih razlagah.

⁵⁵ Enake razlage najdemo še pri iztočnicah, kot so npr.: *deferentitis, defibrinacija, defleksija, dekonektirati, dekurarizacija, denervacija, denudacija, depistaža, deprivacija, dermatofitija, dermatom, desenzibilizirati, dezinsercija, diabetogen, diadohokineza, diastematomieliya, dibrahius, dicefalus, difterimorfen, diplomielija, diprozopus, dipsofobija, disakuza, disartriza, disfrazija, disgerminom, disgrafija, disnergija, diskeratotičen, diskeratoza, diskinezija, dislalija, dislogija, disparevnija, disrafija, disspermija, distrocija, distres, dolihocefalus* ...

Primeri podobnih razlag:⁵⁶

<i>Veliki slovar tujk</i>	<i>Slovenski medicinski slovar</i>
decerebrácija -e ž [nlat. <i>decerebratio</i>] 1. ukinitve večjega dela možganskih funkcij pri eksperimentalnih živalih FIZIOL. 2. stanje pri bolniku z okvarami v območju zgornjega dela možganskega debla MED.	decerebrácija -e ž 1. ukinitve večjega dela možganskih funkcij pri eksperimentalni živali s prerezanjem možganskega debla med zgornjimi in spodnjima kolikulusoma [...] 2. stanje pri bolniku z okvarami v območju zgornjega dela možganskega debla in z nevrološkimi znaki, podobnimi znakom decerebracije pri eksperimentalni živali [...]
difoníja -e ž [nlat. <i>diphonia</i> *] dvojni glas, sočasni pojav dveh osnovnih tonov, ki nastaneta v grlu kot posledica disfunkcije glasilk MED.	difoníja -e ž sočasni pojav dveh osnovnih tonov, ki nastaneta v grlu kot posledica disfunkcije glasilk; <i>sin.</i> dvojni glas
disopsíja -e ž [gr. * nlat. <i>disop(s)ia</i> iz gr. <i>dys</i> + <i>opsis</i> videnje] motnja vida, pri kateri vidi človek predmete deformirane MED.	disopsíja -e ž zaznavna anomalija, pri kateri vidi človek predmete deformirane [...]

Tako kot se opazi za področje veterine, se tudi pri iztočnicah, ki jih *Veliki slovar tujk* uvršča na področje medicine, najde nekaj takih, ki jih v *Slovenskem medicinskem slovarju* ni. Primeri: *diahilom* (obliž iz rastlinskih sokov), *dikongestiv* (sredstvo za preprečevanje krvavitve), *disbarizem* (pojav v organizmu, ki ga povzroči zmanjšanje atmosferskega tlaka), *disbulija* (bolezensko pomanjkanje volje), *domatofobija* (bolesten strah pred bivanjem v hiši), *dromofobija* (strah pred prečkanjem ceste) ...

⁵⁶ Podobnosti v razlagah iztočnic najdemo še pri iztočnicah: *decalciniirati*, *dekompresija*, *dekortikacija*, *dekstranomer*, *dermabrazija*, *dermatofribrom*, *desenzitizacija*, *diabroza*, *diginičen*, *disekcija*, *distanija*, *disproteinemija*, *dren* ...

7 Veterinarska terminologija na spletu

V današnjem času je zaradi hitrosti prenašanja informacij in možnosti velikega obsega objavljanja vse bolj pomemben, če ne kar najbolj pomemben, splet.

Marjeta Humar (2009: 42) pravi, da je v sedanji odprti družbi, v kateri živimo, načelo prostega pretoka blaga, storitev in idej dobro za gospodarstvo, problematično pa za manjše jezike, med katere sodi tudi slovenščina. Terminologija doživlja velik pritisk angleščine, saj je ta postala 'lingua franca' znanstvenikov po vsem svetu.

Da dobimo vtis, koliko je obdelano področje veterine, sem na spletu pobrskala za strokovnimi članki s področja veterine, natančneje pa sem preverila, koliko veterinarskih terminov se najde kot gesla na Wikipediji (koliko je člankov s področja veterine, koliko je škrbin).

Pri brskanju po spletu sem hitro ugotovila, da je objavljene strokovne literature s področja veterine zelo malo. Na spletni strani Veterinarske fakultete najdemo povezavo do *Slovenskega veterinarskega zbornika*,⁵⁷ ki (žal) postavlja angleščino na prvo mesto, v slovenščini so samo povzetki člankov. S spletne strani fakultete dobimo tudi povezave do veterinarske terminologije in raznih veterinarskih baz in iskalnikov – na obeh so povezave do spletnih strani v angleščini.⁵⁸

7.1 Članki na Wikipediji

Na Wikipediji sem preverila, koliko je člankov s področja veterine, da bi dobila vtis, koliko je obdelano področje veterine. Pokazalo se je, da področje ni dobro obdelano: člankov ni veliko, nekaj je škrbin. Ostale stroke, npr. medicina, imajo na Wikipediji veliko gradiva, članki na Wikipediji so izčrpani in le malo je škrbin. Na področju veterine pa bo treba, da bo področje bolj obdelano in da bodo informacije na razpolago večjemu številu naslovnikov, vložiti še veliko truda. To je seveda lahko posledica precej manjšega števila študentov veterine v

⁵⁷ *Slovenian veterinary research oz. Slovenski veterinarski zbornik*, dostopno na spletnem naslovu: http://www.slovetres.si/files/pdf/volume2014/vol51_1/SlovVetRes_51_1.pdf (27. 4. 2014).

⁵⁸ Spletna stran knjižnice Veterinarske fakultete s povezavami do terminologije in slovarjev (http://www3.vf.uni-lj.si/povezave/veterinarske_povezave/vp/terminologija/ (27. 4. 2014)) in s povezavami do raznih veterinarskih baz in iskalnikov (http://www3.vf.uni-lj.si/povezave/veterinarske_povezave/vp/iskalniki_baze/ (27. 4. 2014)) – vse povezave predstavljajo spletne strani s področja veterine v angleščini.

primerjavi s številom študentov medicine (študenti so namreč najpogostejši avtorji člankov na Wikipediji).

Wikipedija vključuje 6 kategorij, ki obravnavajo področje veterine: Veterina, Veterinarji po narodnosti, Veterinarska fakulteta v Ljubljani, Veterinarska fakulteta v Zagrebu, Veterinarska medicina in Veterinarske škrbine.

Pri kategoriji Veterina se najde en element (odpornost proti antibiotikom), ki je vključen še v kategoriji Antibiotiki in Farmaceutvska industrija.

Kategorija Veterinarji po narodnosti vključuje tri podkategorije: Bosansko-hercegovski, Slovenski in Srbski veterinarji. V vsaki od podkategorij so po abecednem redu navedeni veterinarji (slovenskih je 49), ki imajo svoj wikipedijski članek. Ti biografski članki so večinoma škrbine.⁵⁹

Kategorija Veterinarska fakulteta v Ljubljani vključuje 5 podkategorij (Diplomiranci Veterinarske fakultete v Ljubljani, Inštituti Veterinarske fakultete v Ljubljani, Magistrirali na Veterinarski fakulteti v Ljubljani, Predavatelji na Veterinarski fakulteti v Ljubljani), ki so slabo obdelane in vključujejo malo wikipedijskih člankov (večinoma škrbin), o inštitutih nobenega (čeprav je na Wikipediji v članku Veterinarska fakulteta v Ljubljani⁶⁰ naštetih 11 inštitutov). Tudi članek o Veterinarski fakulteti v Ljubljani je škrbina.

Kategorija Veterinarska fakulteta v Zagrebu vključuje dve podkategoriji: Diplomiranci Veterinarske fakultete v Zagrebu in Doktorirali na Veterinarski fakulteti v Zagrebu. Skupaj vsebujeta 8 člankov o veterinarjih z zagrebške veterinarke fakultete, vsi so škrbine.

Kategorija Veterinarska medicina vključuje 4 podkategorije (Anatomija živali, Bolezni živali, Veterinarji, Veterinarske škrbine) in 2 strani (veterinarska medicina in bujatrika).⁶¹ Tudi pri tej kategoriji se hitro opazi, da je večina člankov škrbin in da se področje veterine v veliki meri prekriva z biologijo in medicino.

⁵⁹ Tudi avtorica *Veterinarskega terminološkega slovarja* Ivanka Brglez ima biografski članek na Wikipediji: http://sl.wikipedia.org/wiki/Ivanka_Brglez (17. 4. 2014).

⁶⁰ Dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Veterinarska_fakulteta_v_Ljubljani (17. 4. 2014).

⁶¹ Podkategoriji Anatomija živali in Bolezni živali vključujeta večje število podkategorij in člankov, podkategorija Veterinarji pa je brez povezav (lahko bi se jo povežalo s prej omenjenim seznamom slovenskih veterinarjev). V primerjavi s področjem medicine, ki je na Wikipediji precej bolj obdelano (dostop do seznama podkategorij in strani na: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Kategorija:Medicina> (17. 4. 2014)), je teh člankov s področja veterine še vedno (pre)malo.

8 Determinologizacija

»Pri determinologizaciji gre za prehod termina iz terminologije v splošno leksiko, torej iz znanstvenih besedil, ki nagovarjajo zelo specializiranega naslovnika, v besedila, ki so namenjena širši javnosti (pogosto gre za jezik množičnih medijev). Determinologizacijo delimo na delno determinologizacijo, kjer osnovne pomenske sestavine termina ostanejo nespremenjene, popolno determinologizacijo, pri kateri dobi leksem nov pomen, in individualno determinologizacijo, ki je vezana na kreativno rabo v besedilu (Mojca Žagar 2005: 35).«

Determinologizirani leksemi grejo skozi postopni razvoj: »[n]a začetku gre za uporabo termina v neterminološkem kontekstu, naslednja faza je nastanek pomenskih odtenkov, tej sledi razvoj različnih pomenov. Tako leksem po stabilizaciji pomena postane del splošne leksike. Novi leksemi postajajo ekspresivni in dobivajo več asociativnih pomenov (Žagar 2005: 38).«

Pri determinologizaciji torej termin iz strokovnih besedil prehaja v širši javnosti namenjena besedila, kar pomeni, da determinologizacija vsaj deloma briše ločnico med terminologijo in splošno leksiko. Pri tem termin izgubi povezavo z drugimi termini v terminološkem sistemu stroke in se vključi v sistem splošne stroke. To je treba upoštevati tudi pri terminografskem delu, saj razlag iz terminoloških slovarjev ni primerno prenašati v splošne slovarje (in obratno).

Mojca Žagar v članku *Determinologizacija v splošnih in terminoloških slovarjih* govori o tem, kako je determinologizirana leksika opisana v terminoloških in splošnih slovarjih ter kakšne so posledice determinologizacije za leksikografijo in terminografijo. Ugotavlja, da se razlage v splošnem slovarju razlikujejo od tistih v terminološkem – v terminoloških slovarjih so razlage⁶² natančnejše, namenjene strokovnjakom, termini so opisani s stališča stroke.⁶³ Opozori, da splošni slovar ne sme prevzemati razlag determinologiziranih leksemov iz terminoloških slovarjev, saj naslovník splošnega slovarja (načeloma) ne pozna strokovnega

⁶² Terminološke razlage so daljše, natančnejše, uporabljajo termine, (določene stroke) vključujejo tudi latinska vrstna imena, kvantitativne opredelitve, navajajo podiztočnice in izpostavljajo druge vidike pomena kot splošni slovarji.

⁶³ Število determinologiziranih leksemov se med slovarji razlikuje (v nekaterih terminoloških slovarjih jih je več, v drugih manj). To je odvisno od tega, komu je slovar namenjen (npr. *Slovenski medicinski slovar*, ki je namenjen študentom medicine in tudi medsebojnemu sporazumevanju s pacienti, vključuje več determinologiziranih leksemov kot *Slovar izrazov za trg z električno energijo*, ki je namenjen ozkemu krogu strokovnjakov).

področja, od koder izhaja termin, poleg tega pa je termin podvržen nadaljnjim pomenskim spremembam, ko preide v drugo besedilno okolje.⁶⁴ Zato je treba pri razlagi determinologiziranih leksemov v splošnih slovarjih paziti, da so leksemi opisani s stališča uporabnika splošnega slovarja in da so upoštevane pomenske spremembe, ki jim je leksem morda podlegel (novi pomeni, dodatne konotacije).

Obratno velja za terminološke slovarje. Razlage ne smejo biti preveč splošne,⁶⁵ posebej natančno pa je treba opisovati termine, ki se pojavljajo v več različnih strokah (primer determinologiziranega leksema, ki se terminologizira tudi v drugi stroki, je npr. *virus* (iz medicine v računalništvu)).

V zadnjih letih je determinologizacija vse pogostejša. Dober primer je prav računalništvo, ki je za družbo nepogrešljivo in s tem prehajajo termini v splošno leksiko (npr. miška, hrošč, meni, namizje), razlog za determinologizacijo pa so še odmevnejši zunajjezikovni dogodki; npr. z jedrsko nesrečo v Černobilu se je determinologiziral tudi termin *beckquerel*, fizikalna enota za merjenje radioaktivnosti, z naravno katastrofo v Aziji se je determinologiziral geografski termin *cunami* itd.

8.1 Vrste determinologizacije

Proces determinologizacije poteka v dveh stopnjah: prvo imenujemo delna, drugo pa popolna determinologizacija. »Pri delni determinologizaciji termin preide v splošno leksiko s svojim prvotnim pomenom, glavne pomenske sestavine ostajajo prepoznavne, druge pa se umikajo v ozadje. S tem, ko je termin zamenjal besedilno okolje, je prešel v sistem splošne leksike, kjer se lahko po njenih zakonitostih razvija dalje. Drugo stopnjo imenujemo popolna determinologizacija. Pri tem procesu se determinologiziran pomen že toliko oddaji od izhodiščnega, da nastane nov pomen, navadno po metaforični ali metonimčni poti. Gre torej

⁶⁴ Ta pojav se imenuje popolna determinologizacija.

⁶⁵ Če je razlaga v terminološkem slovarju preveč splošna, se pojavi vprašanje, če je iztočnica sploh termin, saj poimenovanje za stroko očitno nima značilnega pomena. Avtorica članka pri tem navaja primer iz prve izdaje *Veterinarskega terminološkega slovarja* (v zadnji izdaji iztočnice *bica* ni več): iztočnica *bica* ima razlago ovca. V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* poleg razlage (ovca) dobimo še informacijo, da gre za narečno besedo. »Tudi v primerih, kot je *bica*, bi bilo težko zagovarjati stališče, da gre za veterinarski termin. Razlaga je neprimerna, saj ne vsebuje dovolj podatkov, ki bi pojem natančneje opredelili in ga uvrstili v pojmovni sistem stroke. Opis pomena je enak kot v SSKJ, le da manjka bistven podatek, tj. da je *bica* pravzaprav dialektizem. V nekaterih terminoloških slovarjih se torej pojavlja celo narečna leksika, pri čemer ni nikjer pojasnjeno, zakaj in v kakšnem obsegu so jo vključevali v terminološki slovar (Žagar, Obdobja 24, str. 607).«

za izgubo prvotnega pomena in prehod v drug pojmovni sistem, leksem se vključi v pojmovne povezave splošne leksike (Žagar 2005: 40).«

Popolna determinologizacija ni tako pogosta kot delna, pri njej se izgubi neposredna povezava s terminom in se lahko pojavljajo različne konotacije, ki jih izhodiščni pomen nima.

Delna in popolna determinologizacija sta jezikovnosistemska, obstaja pa tudi individualna determinologizacija, ki je besedilni pojav in je bolj povezana s kreativno rabo jezika.

8.2 Determinologizacija na področju veterine

Determinologizirane lekseme iz *Veterinarskega terminološkega slovarja* sem poiskala v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* in razlage primerjala med sabo (primerjava terminološki slovar : splošni slovar).

Primere rabe terminov iz veterinarskega slovarja pa sem poiskala na korpusu Gigafida.⁶⁶ Ker korpus vsebuje zelo malo strokovnih besedil, nam pokaže (večinoma) determinologizirano rabo terminov.

8.2.1 Veterinarska terminologija in splošni slovarji

Pomenske opise iz veterinarskega slovarja sem primerjala s tistimi v splošnem slovarju. V veterinarskem slovarju je več terminov, ki so se determinologizirali in prešli v splošno rabo (izven veterinarske stroke). Koliko determinologiziranih terminov najdemo v terminoloških slovarjih je odvisno tudi od tega, komu je slovar namenjen. V uvodu v *Veterinarski terminološki slovar* avtorica navaja, da je slovar namenjen terenskim veterinarjem, raziskovalcem s področja veterinarstva, pedagoškimi delavci, upravnim veterinarjem, dijakom srednjih veterinarskih in živalorejskih šol ter študentom veterinarstva, uporaben pa naj bi bil tudi za strokovnjake sorodnih področij (agronomije, živaloreje, živilskopredelovalne industrije in kmetovalce živalorejce ter strokovnjake s področja humane medicine). Gre torej

⁶⁶ Gigafida je korpus (elektronska zbirka avtentičnih besedil, nastala po vnaprej določenih merilih in z določenim ciljem ter opremljena z orodji, ki omogočajo večplastno iskanje jezikovnih podatkov), obsežna zbirka slovenskih besedil najrazličnejših zvrsti (časopisi, revije, spletna besedila, knjižne publikacije ...). Vsebuje skoraj 1,2 milijarde besed iz besedil, ki so izšla med letoma 1990 in 2011.

za precej širok krog uporabnikov slovarja, vendar večinoma strokovnjakov (oz. poznavalcev) področja veterine.

Pri črki D sem preverila iztočnice, razlage tistih, ki se uporabljajo tudi izven veterinarskega področja, pa sem poiskala še v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* in jih primerjala.⁶⁷

Iztočnica	<i>Veterinarski terminološki slovar</i>	<i>Slovar slovenskega knjižnega jezika</i>
daljnovidnost ⁶⁸	napaka očesne leče, pri kateri je ob gledanju v daljavo gorišče za mrežnico, tako da je oddaljene predmete videti ostro le z akomodacijo očesne leče	očesna napaka, zaradi katere je mogoče dobro videti le oddaljene predmete
dednost	lastnost organizmov, da se zaradi prenosa genov od staršev na potomca njihove lastnosti prenašajo iz generacije v generacijo	biol. lastnost organizmov, da se njihove lastnosti prenašajo na potomce
defekt	prirojeno ali pridobljeno manjkanje ali nepopolna razvitost organa ali funkcije	okvara, poškodba, zlasti na vozilu
deformacija	sprememba naravne ali prvotne oblike ali velikosti telesa v celoti oziroma posameznih delov	sprememba naravne, pravilne oblike česa; skazitev, iznakaženje
depilacija	odstranitev dlak (npr. s pinceto, kemikalijami ali z rentgenskimi žarki)	kozmetična odstranitev dlak s kože
depresija	zmanjšano zanimanje za okolico, zmanjšan odziv na zunanje dražljaje	med. bolezensko duševno stanje z zmanjšanim zanimanjem za zunanji svet
dermatologija	veja medicine, veterine, ki se ukvarja z ugotavljanjem in zdravljenjem kožnih bolezni	veda o koži in kožnih boleznih
detergent	čistilno sredstvo (npr. milo ali milu podobna spojina), ki v vodni raztopini deluje čistilno in antibakterijsko (zaradi zmanjšane površinske napetosti)	kemično sredstvo za čiščenje ali pranje
de(z)odorant	sredstvo za odstranjevanje neprijetnega vonja (npr. na telesu, v krmi, v prostoru)	sredstvo za odstranjevanje neprijetnega vonja

⁶⁷ Omejila sem se na iztočnice, ki v ponazarjalnem gradivu ne vsebujejo stalnih besednih zvez (slovar se drži načela, da je vsaka beseda v slovarju uporabljena tudi kot iztočnica), saj stalne besedne zveze nakazujejo na rabo termina v besedni zvezi, ne kot samostojno besedo.

⁶⁸ Tako *daljnovidnost* kot marsikateri drug termin ni primarno veterinarski termin. Ravno zato, ker se termin rabi na več strokovnih področjih, je možnost determinologizacije toliko večja.

diagnostik	specialist, ki se pretežno ukvarja z razpoznavanjem bolezni	med., navadno s prilastkom kdor ugotovi in določi bolezen
dihur	zver iz rodu podlasic, ki živi po nižinskih gozdovih SIN.: <i>Mustela putorius</i>	roparska žival z žlezami smradnicami ob zadnjici
diuretik	sredstvo, ki pospešuje izločanje urina	farm. diuretično sredstvo
dlančnica	vsaka od cevastih kosti, katere zgornji kostni okrajek je v stiku z zapestnico, spodnji kostni okrajek pa z zgornjo prstnico	anat. vsaka od petih kosti v dlani
doberman	pasma srednje velikega psa z vitko postavo, pokončnimi ušesi in kratko, gladko črno dlako	večji službeni ali hišni pes vitke postave s kratko ravno dlako
drget	nehotno, zaporedno hitro krčenje mišic zaradi strahu, mraza ali pri hitrem nastopu vročine	močno stresanje, zlasti od vznemirjenja ali mraza
drnec ⁶⁹	enakomeren, hiter tek brez poskakovanja, zlasti pri konju	enakomeren hitrejši tek, zlasti pri konju
droga	surovina rastlinskega, živalskega ali mineralnega izvora za izdelavo ali pripravo zdravil	nav. mn., farm. surovina rastlinskega ali živalskega izvora, ki se uporablja v zdravilstvu

Najprej opazimo, da je večina terminov v terminološkem slovarju opisana natančneje kot v splošnem slovarju. Razlage so daljše in vsebujejo podatke, ki jih splošni slovar ne navaja, saj zanj niso bistveni (npr. terminološki slovar pri *daljnovidnosti* natančno opiše okvaro, pri *depilaciji* navede načine odstranjevanja, pri *dermatologiji* natančneje opiše, s čim se veda ukvarja, natančneje opiše delovanje *detergenta* ...). Razlage v terminološkem slovarju vsebujejo več podatkov, uporabljajo termine (kar omogoča večjo natančnost, npr. pri iztočnici *dlančnica*). Terminološki slovar v ponazarjalnem gradivu navaja podiztočnice (npr. *doga*), kar omogoča večjo uporabnost slovarja za uporabnike, več slovarskih člankov vsebuje tudi latinska vrstna imena, kar je tipično za terminološko razlago (npr. *dihur*).

Večinoma torej drži načelo, da so termini v terminološkem slovarju opisani natančneje kot determinologizirani leksemi v splošnem. Vendar so tudi v *Veterinarskem terminološkem slovarju* primeri, ko to načelo ne drži:

⁶⁹ Drnec je primer, ki lahko pokaže cel krog: ali je bil to prvotno termin ali gre za terminologiziran splošni leksem. Gigafida pokaže, da je izraz razmeroma pogosto rabljen (347 zadetkov), kar (glede na Pleteršnika in SSKJ) kaže na razširitev rabe (prej samo v zvezi s konjem, v Gigafidi pa je raba razširjena) – torej gre res za determinologizacijo.

Iztočnica	<i>Veterinarski terminološki slovar</i>	<i>Slovar slovenskega knjižnega jezika</i>
dagnja	užitna morska školjka s črno lupino	užitna morska školjka s črno lupino, ki živi v večjih skupinah; klapavica
deratizacija	sistematično uničevanje škodljivih glodavcev, zlasti podgan in miši	sistematično uničevanje, zatiranje škodljivih glodavcev, zlasti podgan in miši
destilat	proizvod destilacije	z destilacijo dobljena snov, prekapina
diabetik	bolnik, ki ima sladkorno bolezen	kdor ima sladkorno bolezen
divjačina	1. divja lovna žival 2. meso te živali	1. divje lovne živali, navadno z užitnim mesom 2. meso teh živali
dojiti	1. hraniti s svojim mlekom: psica doji mladiče 2. molsti	1. hraniti s svojim mlekom 2. nar. vzhodno iztiskati, odvzemati mleko iz vimena; molsti
dozirati	natančno odmeriti količino česa	določiti, natančno odmeriti količino česa, navadno zdravila
dresirati	uriti, šolati žival za opravljanje določenih nalog	vaditi, uriti živali v določeni spretnosti
dresura	urjenje živali za opravljanje določenih nalog	vadenje, urjenje živali v določeni spretnosti

Hitro se ugotovi, da je več razlag iz terminološkega slovarja enakih oz. zelo podobnih razlagam v splošnem slovarju. Pri nekaterih determinologiziranih leksemih so celo razlage v splošnem slovarju natančnejše od tistih v terminološkem, vsebujejo več podatkov (npr. *dagnja* živi v večjih skupinah, pri *deratizaciji* gre za uničevanje in zatiranje ...). Splošni slovar pri drugem pomenu iztočnice *dojiti* poda tudi informacijo, da gre za narečno besedo⁷⁰ (podatka glede narečnih besed terminološki slovar ne vsebuje, vprašljivo je, če ta pomen termina oz. determinologiziranega leksema sploh spada v terminološki slovar).

Zdi se, da se pri nekaterih razlagah terminološki slovar preveč naslanja na razlage iz *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*. Razlage v teh primerih niso natančne, zato se lahko vprašamo, če so ti termini pomembni za področje veterine in če sploh sodijo v terminološki slovar.

8.2.2 Veterinarska terminologija in korpus Gigaplus

⁷⁰ V *Veterinarskem terminološkem slovarju* ni pojasnjeno, v kolikšni meri in zakaj se pojavlja narečna leksika.

Korpus Gigaplust je zbirka avtentičnih besedil. Vsebuje različna besedila, ki so izšla med letoma 1990 in 2011. Omogoča raziskovanje sodobnega slovenskega jezika na več ravneh in je razmeroma zanesljiv vir za izdelavo slovarjev, slovnice in različnih jezikovnih priručnikov za slovenščino. Daje odgovore na posamezne sprotne poizvedbe in podatke o celotni podobi slovenščine.⁷¹

Gigafida ni specializirani korpus in vsebuje malo strokovnih besedil. Z iskanjem veterinarskih terminov se je pokazalo, da so vsi zadetki determinologizirani leksemi.

Primeri terminološke rabe (1), delne (2), popolne (3) in individualne (4) determinologizacije:

- (1) Pred tridesetimi leti smo pri nas imeli večje farme nercev (nork), v manjših rejah pa smo vzrejali še srebrne in polarne lisice ter nutrije. Bolj izjemoma so gojitelji vzrejali **dihurje** (*Mustela putorius furo*). Gre za kar dobro udomačene vrste **dihurjev**. Če mladiča vzamemo v svojo oskrbo kot hišnega ljubljénčka, se izredno prilagodi in naveže na človeka. (Nedeljski dnevnik, 2000)
 - (2) Če ste se odločili za novega ljubljénčka – **dihurja**, morate zanj imeti dovolj časa in energije, predvsem pa biti pri učenju zelo vztrajni in potrpežljivi. V prejšnji številki revije ste si lahko prebrali o prehrani in negi dihurja, tokrat pa si preberite, s kakšnimi vragolijami vam bo popestril vsakdan. (Lisa, 2005)
 - (3) Sine se je užaljeno našobil: »Pa kaj pol? Noge mu še vedno smrdijo kot **dihurju**, ne pa prijatelju!« (Janja Vidmar: Nimaš pojma, 2006)
 - (4) "**Dihurji**, Slovenci, so se vselej odlikovali s strahopetnostjo, smrad pa je bil njihova obramba." (Mladina, 1997)
-
- (1) Njeno življenje se je obrnilo na glavo, ko je pred devetimi meseci dobila psičko, zlato prinašalko Sajo. Psičko je zanj **dresiral** v Sloveniji dobro znani strokovnjak Jože Vidic, dr. vet. med., v okviru akcije Pomagajmo prijatelju. (Jana, 2005)
 - (2) V smislu, da celo človeško bitje, ki ima svojo pamet, čeprav je glasbenik, najprej **dresira** svoje prste, dokler dresirana žival ne postane gospodar položaja. (Dnevnik, 2000)
 - (3) Sam sem moral namreč naše poslovneže hudo trdo **dresirati**, preden smo prišli do te stopnje. Ko so nekako (s težavo) požrli dejstvo, da ne bom pisal po nareku, so se zgrozili ob izjavi, da hočem originalno zapakiran paket, ne pa fotokopiranih pildkov in gospodje so se sesuli ob dodatnem dejstvu, da paketa ne nameravam vrniti. Amen. (Mladina, 1993)
 - (4) Posluš, teb ni mogoče pustit otroka niti za hip, ti sploh nisi sposoben bit oče, raj pejd dol **dresirat** svojo žlahto, capin sadistični! (Wojciech Kuczok: Gnoj, 2009)

Hiter pregled zadetkov v korpusu Gigafida nam pokaže, da gre v večini primerov za delno determinologizacijo (v revijah, časopisih, besedilih z interneta ...). Termini so prešli v splošno leksiko, pri tem pa so ostale prepoznavne glavne sestavine pomena, ostale pa so se umaknile v ozadje. Predvsem v zadetkih iz leposlovnih besedil se pokaže več primerov

⁷¹ Več o Gigafidi na: <http://www.gigafida.net/Support/About> (28. 4. 2014).

individualne determinologizacije, ki ima kot besedilna metafora neomejene možnosti (ustvarjanja pomenov, ki so blizu ustaljenim, ali čisto novih pomenov, temelječih na asociativni povezavi).

Zaključek

Terminologija je celota izrazov določenega področja, stroke, je veda o strokovnih izrazih jezika. Ukvarja se s termini – poimenovanji za specializirane pojme določenega strokovnega področja. Terminologija je pomemben del besednega zaklada jezika (odraža dogajanja v družbi, življenje skupnosti, suverenost narodnega jezika in naroda).

Terminološko vedo so zaznamovala načela splošne teorije o terminologiji, ki velja za najbolj sistematičen in koherenten teoretični pristop k terminologiji: posameznih pojmov se ne preučuje izolirano, temveč kot prvine pojmovnega sistema. Glavna zahteva je enopomenskost (en pojem – en termin).

Vsako terminološko delo bi moralo temeljiti na pojmi in ne na terminih. Pojemni svet stroke namreč tvorijo pojmi, ki so povezani z drugimi pojmi znotraj pojmovnega sistema.

Obstajata dve glavni skupini uporabnikov terminologije: uporabniki, ki terminologijo uporabljajo, in terminologi, ki skrbijo za lažje strokovno sporazumevanje in sestavljajo terminološke slovarje.

Slovenska terminologija je zaradi tujejezičnega izrazja, ki ga prinaša razvoj tehnike, predvsem spleta, ogrožena, saj nekatere (predvsem naravoslovne) stroke stremijo k prilagajanju z uporabo mednarodnih terminov. Vseeno je za slovensko terminologijo dobro poskrbljeno, kar se kaže z možnostjo strokovnega sporazumevanja znotraj strok in velikim številom terminoloških slovarjev.

Terminološki slovarji so priročniki, v katerih so zbrani termini določenega strokovnega področja. Pri oblikovanju terminoloških slovarjev je pomembno sodelovanje med terminologom in strokovnjakom obravnavanega področja. Od splošnega slovarja se terminološki loči predvsem po tem, da v njem najdemo del leksike, ki je vezan na eno ali več strok (v splošnem pa celo leksiko nekega jezika).

Veterinarska terminologija se je načrtno začela oblikovati po 2. svetovni vojni. Postopno se je začela oblikovati moderna slovenska terminologija, ki je zajeta v *Veterinarskem terminološkem slovarju*, ki je najprej izhajal po zvezkih, konec lanskega leta pa je izšel v

obliki celovitega slovarja.⁷² Številne slabosti, ki so jih očitali zvezkom slovarja, so v drugi izdaji odpravljene, še vedno pa se najde več pomanjkljivosti.

Na področju veterine je leta 1985 izšel Riglerjev *Veterinarski anatomski slovar*, ki je dvojezični slovar, zato ga z *Veterinarskim terminološkim slovarjem* težko primerjamo, vključujeta pa veliko enakih iztočnic.

Po pregledu *Veterinarskega terminološkega slovarja* sem ugotovila, da je kljub temu, da je slovar enojezični, vanj vključenih veliko latinskih iztočnic, od katerih pa nas slovar usmeri k slovenskim ustreznikom. Avtorica slovarja je zaradi želje, da bi se uveljavili slovenski termini, želela pokazati izvor terminov in jih prevajala v slovenski jezik. Slovar vključuje tudi proste besedne zveze, ki ne prikazujejo terminološke rabe izrazov in tako ne doprinesejo h kakovosti slovarja. Po pregledu iztočnic hitro ugotovimo, da so nekatere iztočnice v slovar vključene bolj z vidika človeka kot živali (hrana, pripomočki ...), prav tako je nejasno, zakaj so nekatere živalske vrste v slovar vključene, druge pa ne.

Veterinarski terminološki slovar uporablja različne označevalnike, ki pa v slovarju niso posebej pojasnjeni. Izstopata predvsem označevalnika vulg.(arno) in nestrok.(ovno), ki sta v slovarju uporabljena samo po enkrat.

Veterinarski terminološki slovar sem primerjala s *Slovenskim medicinskim slovarjem* in *Velikim slovarjem tujk*. Ugotovila sem, da veterinarski slovar vključuje veliko iztočnic z drugih (sorodnih) strok, predvsem medicine. Razlage iztočnic sicer v večini ne sovpadajo, veterinarski slovar pa vključuje tudi iztočnice, ki za živalsko medicino niso pomembne in bi jih lahko izpustil. Najde se tudi primere, kjer so razlage v veterinarskem slovarju antropomorfne.

Veterinarska fakulteta je *Veterinarski terminološki slovar* posvojila, vendar pri tem gre za nejezikovni vpliv, saj slovar ne odraža dejanskega stanja (ni prikaz dejanske rabe veterinarske terminologije).

Za čas, v katerem živimo, je zelo pomemben splet. Preverila sem, kako je z veterinarsko terminologijo na spletu. Prevladuje angleška terminologija: tako stran Veterinarske fakultete v Ljubljani, ki nas usmerja na angleške povezave, kot zbornik fakultete, ki je v angleščini, kažeta na to, da je veterinarska terminologija v slovenščini postavljena na stranski tir. Preverila sem tudi, kako je pokrito področje veterine na spletni enciklopediji Wikipedija.

⁷² Predstavitev *Veterinarskega terminološkega slovarja* je bila 10. oktobra 2013 v prostorih Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša. Slovar sta predstavili Ivanka Brglez in Cvetana Tavzes.

Izkazalo se je, da je področje zelo slabo obdelano – wikipedijski članki so škrbine, povezav ni. V primerjavi z medicino, ki ima na Wikipediji veliko število zelo podrobnih člankov, je člankov s področja veterine zelo majhno. To lahko upravičimo z veliko večjim številom študentov medicine v primerjavi s številom študentov veterine.

Determinologizacija je pojav, ko termin preide v splošno leksiko. Najprej sem preverila termine iz *Veterinarskega terminološkega slovarja v Slovarju slovenskega knjižnega jezika*. V terminološkem slovarju so termini večinoma opisani natančneje kot v splošnem (so pa tudi (ne ravno redke) izjeme, kjer se terminološki slovar naslanja na razlage iz splošnega).

Preverila sem tudi rabo determinologiziranih leksemov na korpusu Gigafida. Vsi zadetki, ki jih korpus prikaže, so primeri determinologizirane rabe leksemov. Najdemo lahko primere vseh treh vrst determinologizacije (delne, popolne in individualne).

Povzetek

Terminologija je tako celota izrazov neke stroke (strokovno izrazje) kot tudi veda o strokovnih izrazih jezika (terminih). Glede na uporabnika obstajajo štiri vidiki pristopov k terminologiji: za jezikoslovce je terminologija del besedišča, ki je definiran s področjem rabe in pragmatično rabo, za področne strokovnjake je formalni odraz pojmovne organizacije strokovnega področja in medij za strokovno komuniciranje, za končne uporabnike je zbirka uporabnih enot, za tiste, ki se ukvarjajo z jezikovno politiko, pa je jezikovno področje, kjer je treba zagotavljati uporabnost in kontinuiteto kot sredstvo za izražanje v času modernizacije.

Terminološki slovarji imajo več vlog: so atributi razvitih strok, omogočajo strokovno in jezikovno ustrezno komunikacijo, predlagajo slovensko izrazje za nove pojme razvijajočih se strok, odražajo duha in kulturo naroda in tudi politične tendence.

Sodobna veterinarska terminologija je zbrana v lani izšlem *Veterinarskem terminološkem slovarju*. Slovar glede na vključene iztočnice in nekatere druge pomanjkljivosti ni odraz trenutne rabe veterinarske terminologije, temveč bolj avtorsko delo. Opazi se desetletja star terminografski koncept, spremembe v terminografiji so prisotne na pogosto nereflektiran način (gre še za načela *Slovarja slovenskega knjižnega jezika*).

Veterinarska terminologija je na spletu zelo slabo obdelana, sploh glede na članke na spletni enciklopediji Wikipedija. Da daje veterina prednost tujejezičnim terminom, predvsem angleškim, se pokaže z velikim številom angleških člankov na spletu, kamor nas usmerja tudi stran Veterinarske fakultete. Tudi zbornik fakultete daje prednost angleščini: v zborniku so v slovenščini samo povzetki člankov.

Tudi na področju veterine je veliko determinologiziranih leksemov – terminov, ki so iz stroke prešli v splošno rabo. To se pokaže v primerjavi terminološkega in splošnega slovarja ter z brskanjem po korpusu Gigafida.

Viri in literatura

- Ljudmila Bokal: Znamenja angleščine kot globalnega jezika v slovenščini, še posebej s stališča terminologije. *Terminologija v času globalizacije* (ur. Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004. 45–55.
- Tanja Fajfar: Časovna zaznamovanost v terminoloških slovarjih. *Družbena funkcijskost jezika* (ur. Andreja Žele). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2013. 117–123. [Dostopno tudi na: <http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp32/zbornik/Fajfar.pdf> (21. 4. 2014)]
- Polona Gantar: Jezikovni viri in terminološki slovarji. *Terminologija v času globalizacije* (ur. Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004. 169–178.
- Janez Hočevar, Edita Kralj: Vodenje terminologije in priprava standardiziranega izrazja na nacionalni ravni. *Terminologija v času globalizacije* (ur. Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004. 201–212.
- Marjeta Humar: Stanje in vloga slovenske terminologije in terminografije. *Terminologija v času globalizacije* (ur. Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004. 17–31.
- Marjeta Humar: Položaj in prihodnost slovenske terminologije in terminografije. *Terminologija in sodobna terminografija* (ur. Nina Ledinek, Mojca Žagar Karer, Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2009. 41–46. [Dostopno tudi na: <http://bos.zrc-sazu.si/knjige/Terminologija%20in%20sodobna%20terminografija.pdf> (18. 4. 2014)]
- Marjeta Humar: Sinonimija v slovenskih terminoloških slovarjih. *Terminologija in sodobna terminografija* (ur. Nina Ledinek, Mojca Žagar Karer, Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2009. 75–95. [Dostopno tudi na: <http://bos.zrc-sazu.si/knjige/Terminologija%20in%20sodobna%20terminografija.pdf> (18. 4. 2014)]
- Mateja Jemec Tomazin: *Prispevek prevodov temeljnih pogodb Evropske unije k slovenskemu pravnemu izrazju*. Ljubljana, 2009.
- Mateja Jemec Tomazin: *Slovenska pravna terminologija: od začetkov v 19. stoletju do danes*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2010.
- Mateja Jemec Tomazin; Prav(n)a terminologija. *Meddisciplinarnost v slovenistiki* (ur. Simona Kranjc). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2011. 219–225. [Dostopno tudi na:

- http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp30/Zbornik/Jemec_Zagar.pdf (18. 3. 2014)]
- Mateja Jemec Tomazin, Marjeta Humar: Stilna zaznamovanost v terminoloških slovarjih. *Družbena funkcijskost jezika* (ur. Andreja Žele). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2013. 173–179. [Dostopno tudi na: <http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp32/zbornik/Jemec%20Tomazin.pdf> (18. 3. 2014)]
- Nina Ledinek: Determinologizacija geografske terminologije. *Terminologija in sodobna terminografija* (ur. Nina Ledinek, Mojca Žagar Karer, Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2009. 247–257. [Dostopno tudi na: <http://bos.zrc-sazu.si/knjige/Terminologija%20in%20sodobna%20terminografija.pdf> (28. 4. 2014)]
- Andreja Legan Ravnikar: Razvoj slovenskega strokovnega izrazja. *Terminologija in sodobna terminografija* (ur. Nina Ledinek, Mojca Žagar Karer, Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2009. 49–73. [Dostopno tudi na: <http://bos.zrc-sazu.si/knjige/Terminologija%20in%20sodobna%20terminografija.pdf> (27. 4. 2014)]
- Nataša Logar Berginc: Slovenski splošni in terminološke slovarji: za koga? *Infrastruktura slovenščine in slovenistike* (ur. Marko Stabej). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009. 225–231. [Dostopno tudi na: <http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp28/Logar%20Berginc.pdf> (27. 4. 2014)]
- Nataša Logar, Špela Vintar: Korpusni pristop k izdelavi terminoloških slovarjev: od besednih seznamov in konkordanc do samodejnega luščenja izrazov. *Jezik in slovstvo* 53/5 (2008). 3–17. [Dostopno tudi na: <http://www.jezikinslovstvo.com/pdf/2008-05-Razprave-NatasaLogarInSpelaVintar.pdf> (28. 3. 2014)]
- Viktor Majdič: Sprehod po Veterinarskem terminološkem slovarju. *Terminologija v času globalizacije* (ur. Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004. 343–357.
- Cvetana Tavzes: Terminološki slovarji in globalizacija. *Terminologija v času globalizacije* (ur. Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004. 57–60.
- Špela Vintar: *Terminologija: terminološka veda in računalniško podprta terminografija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za prevajalstvo, 2008.
- Mojca Žagar: Determinologizacija (na primeru terminologije fizike). *Jezik in slovstvo* 50/2 (2005). 35–48. [Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-S941VDJA> (21. 4. 2014)]

- Mojca Žagar: Determinologizacija v splošnih in terminoloških slovarjih. *Razvoj slovenskega jezika* (ur. Irena Orel). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 2007. 599–609. [Dostopno tudi na: <http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/sim24/Zagar.pdf> (21. 4. 2014)]
- Mojca Žagar Karer: Terminološko svetovanje med teorijo in prakso. *Infrastruktura slovenščine in slovenistike* (ur. Marko Stabej). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009. 443–448. [Dostopno tudi na: <http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp28/Zagar%20Karer.pdf> (18. 4. 2014)]
- Mojca Žagar Karer: *Terminologija med slovarjem in besedilom: analiza elektrotehniške terminologije*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011.
- Miran Željko: Evroterm in Evrokopus – terminološki slovar in korpus prevodov. *Terminologija v času globalizacije* (ur. Marjeta Humar). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2004. 139–149.

Slovarji

- Leo Rigler: *Veterinarski anatomski slovar*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1985.
- Leo Rigler: *Latinsko-slovensko veterinarsko anatomsko izrazje*. Ljubljana: VTOZD za veterinarstvo Biotehniške fakultete v Ljubljani, 1984.
- *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*. Ur. Aleksandra Bizjak Končar, Marko Snoj. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2013.
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS, 1998. [Dostopno tudi na: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>]
- *Slovar tujk*. Ur. Miloš Tavzes. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2006.
- *Slovenski medicinski slovar*. Ur. Miroslav Kališnik. Ljubljana: Medicinska fakulteta, 2007.
- *Slovenski pravopis*. Ur. Jože Toporišič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001.
- *Veterinarski terminološki slovar, A–B*. Ljubljana: Veterinarska fakulteta: SAZU, 1998.
- *Veterinarski terminološki slovar, C–G*. Ljubljana: Univerzitetna tiskarna v Ljubljani, 1987.
- *Veterinarski terminološki slovar, H–K*. Ljubljana: SAZU, ZRC, 1992.
- *Veterinarski terminološki slovar, L–O*. Ur. Ivanka Brglez. Ljubljana: SAZU, ZRC, 1996.
- *Veterinarski terminološki slovar, P–R*. Ur. Ivanka Brglez. Ljubljana: SAZU, ZRC, 1999.

- *Veterinarski terminološki slovar, S–Š*. Ur. Ivanka Brglez. Ljubljana: SAZU, ZRC, 2002.
- *Veterinarski terminološki slovar, T–Ž*. Ur. Ivanka Brglez. Ljubljana: SAZU, ZRC, 2006.
- *Veterinarski terminološki slovar*. Ur. Ivanka Brglez. Ljubljana: Založba ZRC, 2013.

Internetne strani

- *Gigafida: O korpusu*. Dostopno na: <http://www.gigafida.net/Support/About> (28. 4. 2014).
- *ISO, Slovenia (SIST)*. Dostopno na: http://www.iso.org/iso/home/about/iso_members/iso_member_body.htm?member_id=299538 (2. 4. 2014).
- *Ivanka Brglez*. Dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Ivanka_Brglez (17. 4. 2014).
- *Je olje »makadamijevo« ali »makadamijino«?* Dostopno na: <http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/svetovalnica/je-olje-makadamijevo-ali-makadamijino#v> (23. 5. 2014).
- *Knjižnica Veterinarske fakultete: Razne veterinarske baze in iskalniki*. Dostopno na: http://www3.vf.uni-lj.si/povezave/veterinarske_povezave/vp/iskalniki_baze/ (27. 4. 2014).
- *Knjižnica Veterinarske fakultete: Terminologija*. Dostopno na: http://www3.vf.uni-lj.si/povezave/veterinarske_povezave/vp/terminologija/ (27. 4. 2014).
- *Kategorija: Anatomija živali*. Dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Kategorija:Anatomija_%C5%BEivali (15. 4. 2014).
- *Kategorija: Bolezni živali*. Dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Kategorija:Bolezni_%C5%BEivali (15. 4. 2014).
- *Kategorija: Medicina*. Dostopno na: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Kategorija:Medicina> (17. 4. 2014).
- *Kategorija: Veterinarska medicina*. Dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Kategorija:Veterinarska_medicina (15. 4. 2014).
- *Slovenian veterinary research*. 51/1 (2014). Dostopno na: http://www.slovetres.si/files/pdf/volume2014/vol51_1/SlovVetRes_51_1.pdf (27. 4. 2014).
- *Slovenski inštitut za standardizacijo*. Dostopno na: <http://www.sist.si/> (2. 4. 2014).
- *Veterinarska fakulteta v Ljubljani*. Dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Veterinarska_fakulteta_v_Ljubljani (17. 4. 2014).
- *Veterinarska medicina*. Dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Veterinarska_medicina (15. 4. 2014).

- *Veterinarske škrbine*. Dostopno na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Kategorija:Veterinarske_%C5%A1krbine (15. 4. 2014).
- *Terminologišče*. Dostopno na: <http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce#v> (26. 3. 2014).

Izjava o avtorstvu

Spodaj podpisana Jasna Živec, rojena 10. 8. 1988 v Šempetru pri Gorici, izjavljam, da sem avtorica diplomskega dela z naslovom *Veterinarska terminologija v terminoloških in splošnih slovarjih*.

Ljubljana, 29. 5. 2014

Jasna Živec